

ΕΡΜΗΣ Ο ΛΟΓΙΟΣ.

Τῆς α΄.

11

Ἰουνίου.

1820

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Φίλε Ἐκδότα τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ,

Με πολλὴν εὐχαρίστησιν ἀνέγνωσα τὴν καταχωρισθεῖσαν εἰς τὸν Λογιὸν Ἑρμῆν (*) μετὰφρασιν τῆς Γερμανικῆς ἐπικρίσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἱπποκράτους· τὸν ὅποιον (διὰ τυπογραφικὸν ἀναμφισβόλω παρῶραμα) ἐπονομάζει Κεῖον (1), ἀντὶ τοῦ Κεῖον, ἢ μετὰφρασις. Ἄν καὶ δὲν συμφωνῶ κατὰ πάντα μὲ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ Γερμανοῦ, τὸν ἐπαινῶ ὅμως εἰς τοῦτο, ὅτι δὲν ἐμιμήθη τὸν τόσον εὐκόλου καὶ συνήθη τρόπον τοῦ γράφειν, ἢ μᾶλλον τοῦ ἀντιγράφειν, ὅσα πρότερον ἄλλοι ἔγραψαν. Ὁ τρόπος οὗτος, ἴδιος μάλιστα τῶν σχολαστικῶν, γεμίζει τὸν κόσμον ἀπὸ βιβλία, καὶ φορολογεῖ ἀναισχύτως τοὺς ἀγοράζοντας αὐτά· ἀλλὰ τόσον ὀλίγον συντελεῖ εἰς τὴν πρόσδον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ὅσον καὶ τὴν ἐμποδίζει, ἀναγκάζει τὸν ἀναγνώστην, νὰ πληρῶνῃ ματαίως τὸ „πολυτελεῖ ἀνάλωμα τοῦ χρόνου“ ὡς τὸ ἀνόμαζεν ὁ Θεόφραστος.

Μεταξὺ ὅσων ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ἀπ' ἄλλους ὁ Γερμανὸς κριτῆς ἐπαρτήρησα ὀλίγα τιμὰ τὰ ὅποια ἄξιον τῆς κρισεως του ἦτο νὰ ἐξετάσῃ ἀκριδέστερον. Ἐν μόνον ἀρνούμαι νὰ σημειώσω κατὰ τὸ παρὸν, ζημιζόμενον εἰς ἀνεξέταστον κακὴν γραμμὴν τῶν Ἱπποκρατικῶν βιβλίων, διορθωθεῖσαν πρὸ πολλοῦ ἀπὸ ἑνα τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ καταχωρισμένην εἰς τὴν Γαλλικὴν μετὰφρασιν τοῦ Περὶ ἀέρων κ.τ.λ. βιβλίου τοῦ

(*) Ἄρ. 5. Σελ. 134.

(1) Κεῖος λέγεται ὁ γυνηθεὶς εἰς ἀπὸ τῆν Κεῖον νῆσον, τὴν ἀπὸ τῶν Πτολεμαίων ὀνομαζομένην Κίαν, σήμερον δὲ χυδαῖκος, Τσίαν. Ὁ Ἱπποκράτης εἶχε πατρίδα τὴν Κεῖον.

Ἴπποκράτους (2). Ἐπειδὴ δὲν ἐγνωρίζε τὴν διάρθρωσιν ταύτην, ὡς φαίνεται, ὁ Γερμανὸς ἰατρός, συμφέρει νὰ καταχωρισθῆ καὶ δεύτερον εἰς τὴν πολυτίμων ἐφημερίδα σου, διὰ τὰ παύσει ἢ πλάνη· πλάνη βεβαία μικρὰ καὶ ἀβλαβὴς, ἀλλ' ὅμως πλάνη, τὴν ὅποιαν οὐδ' εἰς τὰ μικρὰ πρέπει νὰ καταφρονῆ ὅστις ἀγαπᾷ νὰ τὴν φεύγῃ εἰς τὰ μεγάλα.

Λέγει ὁ Γερμανὸς ἰατρός (Α. Ε. σελ. 172) „Εἰς τὸ δεύτερον (3) βιβλίον [τῶν Ἐπιδημιῶν] φέρεται, ὡς ἐπαρτήρησεν ἤδη ὁ Σπρεγγέλιος, Κυνικός τις φιλόσοφος“ διὰ νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου μετὰ τὸν Σπρεγγέλιον, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐπειδὴ ὀνομάζει Κυνικὸν φιλόσοφον, δὲν εἶναι γνήσιον βιβλίον τοῦ Ἴπποκράτους, εἰς τοῦ ὅποιου τοὺς χρόνους ἢ Κυνικὴ αἵρεσις δὲν εἶχεν ἀκόμη γέννηθῆν. Ἴδου τί λέγει ῤητώσ περὶ τούτου ὁ Σπρεγγέλιος: „Ἐ βεβαιότερα ἀποδείξις τῆς νοθείας, τουλάχιστον τοῦ τετάρτου βιβλίου τῶν Ἐπιδημιῶν, εἶναι ὅτι εἰς αὐτὸ ὀνομάζεται Κυνικός τις φιλόσοφος“ καὶ ἔμως ὁ Ἀντισθένης [ἀρχηγὸς τῆς Κυνικῆς αἵρέσεως] ἢ τὸ μαθητὴς τοῦ [νεωτέρου παρὰ τὸν Ἴπποκράτην] Σωκράτους (4)“.

Ἐδῶ πρῶτον σημειῶναι, ὅτι πρῶτος ὁ Ἄλληρ (Haller) ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἐκ τοῦ ὅποιου τὴν ἔλαβεν ὁ Σπρεγγέλιος. Δεύτερον, ὅτι, ἐπειδὴ εὗρηκασιν Κυνικῶν μνημῶν εἰς τὸ τετάρτον τῶν Ἐπιδημιῶν, δὲν ἐξέστισαν τοὺς κανόνας τῆς Κριτικῆς οὔτ' ὁ Ἄλληρ, οὔτ' οἱ ἀκολουθήσαντες τὸν Ἄλληρα, συμπεράναντες ἐξ αὐτῶ τὴν νοθείαν τοῦ βιβλίου. Τοῦτο μόνον εἶναι ἀπειρίας ἄξιον, ὅτι κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν ὑπαπευθῆ τὸ προφανὲς γραμμικὸν ἀμάρτημα τοῦ Κυνικός, ὡς τὸ εἶδειξεν ἢ ἀνωτέρω ὀνομασθέντα διάρθρωσις, κατὰ τὴν ὅποιαν, πρέπει νὰ γραφῆ Κυνίσκος, ὄνομα κύριον ἀν-

(2) Traité d'Hippocrate, Des airs, des eaux et des lieux, Paris, 1800, Discours prélimin. pag. 1x1.

(3) Εἰς τὸ τετάρτον, ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀλλ' ἴσως εἶναι καὶ τοῦτο σφάλμα τυπογραφικόν.

(4) Ein sicherer Beweis wider die Authentizität, wenigstens des vierten Buches der Epidemien ist es, dass in demselben eines Kynischen Philosophen Erwähnung geschieht, und Antisthenes war doch ein Schüler des Sokrates. Sprengel, Apologie des Hippocrat. Th. I. S. 81.

δρός (5), ὡς ἦτο καὶ τὸ Κυνίσκος γυναικός (6). Ὅτι μάλιστα βεβαιώνει τὴν ἀπλουσίαν διάρθρωσιν ταύτην, εἶναι παράλληλον ἄλλα μέρος τοῦ ἔκτου βιβλίου τῶν Ἐπιδημιῶν, τοῦτο μόνον διαφέρειν ἀπὸ τὸ προκείμενον, ὅτι ἐδῶ μὲν (7) λέγει, „Πρὸς ὃν Κυνικός εἰσήγαγέ με“, ἐκεῖ δὲ (8), „Πρὸς ὃν ὁ Κυνίσκος ἤγαγέ με“. Ὅθεν ἤθελέ τις καὶ συμπεράνειν, ὅτι τοῦ τετάρτου ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἴσως ὁ αὐτὸς καὶ ὅστις ἔγραψε τὸ ἕκτον. Ἀφίεναι ὅμως τὰς διαζυόμενας περὶ τῶν τοιούτων ὑπολήψεις, τοῦτο μόνον ἀδιστακτὸς πίστεύω, ὅτι Κυνικῶν, ἢ Κυνικῆς αἵρέσεως μνημῆ, οὔτ' εἰς τὰ γνήσια τοῦ Ἴπποκράτους, οὔτ' εἰς τὰ ψευδῶς εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα βιβλία εὗρίσκειται (9).

Τούτου ἔτι ἀπωρότερον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ Ἄλληρ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκοπιῆσαν μετὰ τῆς ζητοῦντες εἰς μακρὴν γραφὴν τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ τετάρτου βιβλίου τῶν Ἐπιδημιῶν, ὅταν ὁ χρόνος οὗτος συμπεραίνεται ἀνακτιβήτως ἀπὸ ἄλλο μέρος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου (10), ὅπου λέγει ὁ Ψευδοῦπ-

(5) Κυνίσκος, ὄνομα κύριον, εὗρίσκειται εἰς τὸν Πρόδουτον (ς', 71), εἰς τὸν Ξενοφῶντα (Κύρ. Αναβ. ζ', α', 13), εἰς τὸν Σουΐδαν (λέξ. Παιδαγωγικός).

(6) Κυνίσκος ὀνομαζέτο ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγησίου (Ξενοφ. Ἀγησιᾶ. 2', 6).

(7) Ἐπιδημ. δ', 28, § 24. σελ. 764.

(8) Ἐπιδημ. ε', 7. σελ. 818.

(9) Καθὼς ἐδῶ οἱ ἀντιγραφεῖς τοῦ ἔκτου βιβλίου τὸν Κυνίσκον, ἀντιγράφοντες τὸ τετάρτον, ἐμετάβαλαν εἰς τὸν Κυνικόν, ἴσως ἄλλοι ἀντιγραφεῖς ἔκαμαν τὸ ἐναντίον εἰς τὸν Λουκιανόν (Κατάπλ. ἢ Τύρανν. § 7), ὅπου ἡ Κλαυδία, ἔξαπαύουσα τοὺς ὅποιους ἄφρονες εἰς αὐτήν, νεκροὺς ὁ Ἑρμῆς, τὸν ἔρωτᾷ, „Ποῦ δὲ ὁ φιλόσοφος ΚΥΝΙΣΚΟΣ, ὃν εἶδαι τῆς Ἐκείτης τὸ δαδῆ, πρὸν φαγόντα, καὶ... σηπὶάν ὤμην, ἀποθανεῖν“; Ἐπειδὴ ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι τῶντι περὶ Κυνικῶν φιλοσόφου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὠμὴ σηπία, ἴσως ἀκατόβιστον εἰς τὸν Ἄδην τὸν πρωτομάρτυρα τῆς Κυνικῆς αἵρέσεως Διογάνην (Ἰδ. Λουκιαν. Βίωσ. πρῶτ. § 10, καὶ Διογάν. Λαέρτ. ε', 76), ἀνδραγόμανον ἢ ὄρθην γραφῆ νὰ ἦτο, „Ποῦ δὲ ὁ φιλόσοφος Ο' ΚΥΝΙΚΟΣ κ. τ. λ.“. Ἐνδέχεται ἔμως καὶ νὰ ἔπαιξα, κατὰ τὴν συνηθειάν του, ὁ Λουκιανός, παραδῆσας τὸ δηλωτικὸν τῆς αἵρέσεως ἐπίθετον, εἰς ἄνδρος ὄνομα κύριον, τὸν Κυνίσκον.

(10) Ἐπιδημ. δ', 12, § 17, σελ. 751.

ποικράτης, „ Ἠλίου χειμερινέων τροπέων, ἄστρον οὐ σμικρὸν
 „ πέμπτη δὲ ὕψερν καὶ ἕκτη σεισμός“, Ἐκ τούτου γίνεται
 φανερόν, ὅτι ἐσύσταξε τὸ τέταρτον βιβλίον ὁ συγγραφεὺς,
 ὅς τις ἂν ἦναι, συγχράνωσ, ἢ μικρὸν ὕψερν τῆς φανερασσεως
 τοῦ μεγάλου ἄστρον, ἢ Κομήτου, τοῦ ὁποίου ἀποτελεσμα
 ἐπίσσειε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σύγχρονοὶ του ἱατροὶ τὸν ἐπακολου-
 θήσαντα σεισμόν. Ἐμεῖς λοιπὸν νὰ ἐρευνήσωμεν τὸν χρόνον
 τοῦ φαινομένου· καὶ ἡ εὕρεσις αὐτοῦ δέλει μᾶς ἀνακαλύψειν
 καὶ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ συγγραφεύς.

Ὁ σεισμός, ὡς δέλομεν ἰδεῖν μετ' ὀλίγου, εἶναι ὁ αὐ-
 τὸς καὶ ὅς τις συνέβη κατὰ τὴν ἑκατοσὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα·
 σεισμός τὸσον ὀλέθριος, ὡς ἐκατάχως δύο πόλεις ἑλοκλή-
 ρους τῆς Πελοποννησιακῆς Ἀχαΐας, τὴν Ἐλικὴν καὶ τὴν Βοῦ-
 ραν, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐσημειώθη ἀπὸ πολλοῦς συγγραφεῖς.
 Πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης (11) μᾶς τὸν ἰσχυρὸν οὕτως „ Ὅτε γὰρ
 „ μέγας κομήτης, ὁ γενόμενος περὶ τὸν ἐν Ἀχαΐα σεισμόν,
 „ καὶ τὴν τοῦ κύματος ἐφοδὸν . . . ἐφάνη μὲν χειμῶνος ἐν
 „ πύργοις καὶ αἰθρίαις ἀφ' ἑσπέρας, ἐπὶ Ἀρισταγόρου ἄρχοντος
 „ . . . τὸ δὲ φέγγος ἀπέβαινε μέχρι τοῦ τρίτου μέρους τοῦ
 „ οὐρανοῦ, οἷον Ἄλμα· διὸ καὶ ἐκλήθη Ὀδοῦς“. Δύο
 σφάλματα ἔχει ἡ βῆσις τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τοὺς Κριτι-
 κούς· τὸ πρῶτον (ἴσως αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου μνημονικὸν ἔ-
 μάρτημα) πρέπει νὰ μεταβαλῆ εἰς τὸ Ἀστέριον ἐπειδὴ τοῦ-
 το εἶχεν ὄνομα ὁ τότε ἄρχων· τὸ τελευταῖον εἰς τὸ Δοροῦς.
 εἶναι καὶ τρίτον αὐτῆς σφάλμα, ἂν δὲν λανθάνωμαι, τὸ ἄλ-
 μα, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν τόπον ἀρμόζει κάλλιον τὸ Λαμπά'ς.

Μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην, χρονολογεῖ τὴν συμφορὰν ταύ-
 την ὁ Σικελιώτης Διόδωρος (12), λέγων· „ Ἐπ' ἄρχοντας δ'
 „ Ἀθήνησιν Ἀστέριον . . . κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐγένεον τε
 „ σεισμοὶ μεγάλοι καὶ κατακλισμοὶ χώρας καὶ πόλεων ἄπι-
 „ σοι . . . Ἐγένετο δὲ τοῦτο τὸ πάθος τῆς Ἀχαΐας περὶ δύο
 „ πόλεις, Ἐλικὴν τε καὶ Βοῦραν“. Καὶ μετ' ὀλίγα (13) προσ-

(11) Μετεωρολογ. α', 6.
 (12) Διόδωρ. Σικελιώτ. β', 48.
 (13) Ὁ αὐτ. β', 59.

θέτει· „ Ἦφθη γὰρ κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ πολλὰς νύκτας
 „ ΛΑΜΠΑ'Σ μεγάλη καομένη, ἀπὸ τοῦ σχήματος ὀνομασθεῖσα
 „ πυρίνη ΔΟΗ'Σ“. Ἐπειτα διηγεῖται τὴν ἐν Δευκτρῶν τῶν Θη-
 ζαίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων μάχην εἰς τοιαύτην ἀκολουθίαν
 χρόνου, ὡς συμπεραίνεται ὅτι ἐγένε δύο ἔτη μετὰ τὸν σει-
 σμόν. Καὶ τοῦτο ἐσημειώθη βητῶς ἀπὸ τὸν Στράβωνα.

Ὁ Γεωγράφος οὗτος, ἀφοῦ εἶπε (14) περὶ τῶν δύο πό-
 λεων, „ Βοῦρα δὲ καὶ Ἐλική, ἢ μὲν ὑπὸ χασμάτος, ἢ δ'
 „ ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη“, ἐπαναλαμβάνει (15) ἰδίως περὶ
 τῆς δευτέρας· „ Κατεκλύσθη δὲ ἡ Ἐλική· δυατὴν ἔτεσι πρὸ τῶν
 „ Δευκτρικῶν“. Κατεκλύσθη λοιπὸν τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑκα-
 τοσῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, τοῦ ὁποίου μάρτυρα ἔχομεν τὸν
 Πausανίαν (16)· „ Ἐγένετο δὲ τῆς Ἐλικῆς ἀπώλεια Ἀστέριον
 „ μὲν Ἀθήνησιν ἐτι ἄρχοντος, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς πρώτης
 „ Ὀλυμπιάδος ἐπὶ ταῆς ἑκατόν. . . Ὅτε δὲ Ἐλικὴν ἐποίη-
 „ σεν ἀθῆλον ἐξ ἀνθρώπων ὁ θεός, τότε καὶ τὴν Βοῦραν σει-
 „ σμός ἐπέλαβεν ἰσχυρὸς κ. τ. λ.“. Ἀφίνω τοὺς ἄλλους συγ-
 γραφεῖς Ἑλλήνας, καὶ Ῥωμαίους ἄχι ὀλίγους, ὅσοι ἰσχυρῶς
 τὴν φθορὰν ταύτην, καὶ ἀρκοῦμαι εἰς μίαν ἀκόμη μαρτυρίαν
 τῆς Παύλου χρονολογίας. Εἰς αὐτὴν (17) εὐρίσκομεν σημεῖω-
 μένα τὰ ἑξῆς· „ Ἀρχοντος Ἀθήνησιν Ἀστέριον. Κατεκλή δὲ
 „ τότε καὶ ἐν οὐρανῷ ἡ μεγάλη ΛΑΜΠΑ'Σ· ἀφ' οὗ ἐν Λεύκ-
 „ τροις μάχη ἐγένετο Θηζαίων καὶ Λακεδαιμονίων“.

Μετὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας δὲν μένει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ
 Ψευδοϊπποκράτης, συγγραφεὺς τοῦ τέταρτου τῶν Ἐπιδημιῶν
 βιβλίου ἐξὶ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἑκατοσῆς πρώτης Ὀλυμπιά-
 δος, τὸ ὁποῖον συμπίπτει μὲ τὸ 373 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, ὅτε
 ἐφάνη εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ λαμπάς, ἢ ὁ κομήτης, τὸν ὁποῖον
 αὐτὸς ὀνομάζει, „ Ἄστρον οὐ σμικρὸν“. Ἄλλ' εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ-
 το ἔτος ἐξὶ ἀκόμη καὶ ὁ γνήσιος Ἴπποκράτης, ἂν δὲν ἐπλα-

(14) Γεωγραφ. σελ. 59.

(15) Αὐτ. σελ. 384.

(16) Ἐ', 27.

(17) Μαργιάρ. Ομον. XXIII. 83, 84, pag. 20. Ἐξ ἀπροσεξίας, ὡς
 φησὶται, ὁ Κεραιῶν (Paus. Attico. tom. IV, pag. 5), φέρων τὴν μαρ-
 τυρίαν ταύτην, ἀντὶ τοῦ, „ Ἡ μεγάλη λαμπά·“ ἐγραψα, „ Μέγας κομήτης“.

υψηλότεροι οί Χρονολόγοι, σημειώσαντες τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς ἑκτῆς Ὀλυμπιάδος, ἤγουν τὸ 356 πρὸ Χριστοῦ (18). Ὁ Γαληνὸς εἰκάζει ὅτι συγγραφεὺς τοῦ τέταρτου τῶν Ἐπιδημιῶν, ὡς καὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ ἕκτου βιβλίου εἶναι ὁ Θέσσαλος, υἱὸς τοῦ Ἴπποκράτους (19). Ὅστις ἂν ἦναι, ὁ αὐτὸς, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ἔγραψε καὶ τὰ Περὶ χυμῶν βιβλίον.

Ἀπορεῖ ὁ Σπριγγέλιος εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ ἀσυναρμοσίαν τοῦ ἕκτου βιβλίου τῶν Ἐπιδημιῶν, καὶ τὸ κρίνει ὡς συνδρομοῖσιν λειψάνων ἄλλου τινὸς ἀφανισμένου βιβλίου, ἀναπληρωθέντων καὶ συρραφθέντων, ὅπως ἔτυχεν, ἀπὸ τοῦς Ἀλεξανδρινούς λογίους (20). Ἄλλ' ἢ αὐτὴ ἀταξία κυριεύει διόλου καὶ εἰς τὸ τέταρτον, ἀκόμη καὶ εἰς τὸ Περὶ χυμῶν· τὴν ὁποίαν ἠΐξῃσαι καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγραφῶν σφάλματα, καὶ προσηύξησαν ἔπειτα αἱ διὰ τύπων ἐκδόσεις. Διότι οἱ ἐκδοταί, ἀναγκαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς ἀταξίας ἀσάφειαν, διέκριζαν ἄλλος κατ' ἄλλον τρόπον τὰς φράσεις καὶ τὰς περιόδους, ὡς ἐμετάβαλαν πολλοτάτα μέρη εἰς ἀληθινὰ αἰνίγματα. Νομίζω ὅμως, ὅτι ἡ ἀταξία δὲν ἐγεννήθη τόσοσ ἀπὸ σύρραφιν λειψάνων ἀναρμόρων, ὅσον ἀπὸ κολοκάς σημειώσεις ἱατροῦ, ὅστις τὰς ἔγραψε, καθόσων τὸν ἐσυγχωάρον αἱ ἱατρικαὶ καὶ τοῦ ἄλλαι ἀσχολῆσαι, εἰς μνήμην μόνον, καὶ μὲ σκοπὸν νὰ τὰς ἀναθεωρήσῃ ἔπειτα, κατὰ σχολήν, νὰ τὰς ἐξαπλώσῃ, καὶ νὰ τὰς συναρμόσῃ εἰς τὴν πρέπουσαν τάξιν. Τίς δὲν γνωρίζει τὴν συνήθειαν ὄχι μόνον τῶν ἱατρῶν, ἀλλ' ἀπλῶς παντὸς λογίου ἀνδρός, ὅστις, βιαζόμενος νὰ ἀναβάλῃ εἰς ἄλλον καιρὸν τὴν σύνταξιν βιβλίου τινός, ἀρκεῖται νὰ σημειώσῃ καὶ νὰ συναρμόσῃ κεφαλαιωδῶς τὰς κυριώτερας ἐνοίας, ὡς ὕλην μελλούσης οἰκοδομῆς, αἱ ὁποῖαι καταγοῦν ὄχι σπανίως νὰ γίνωνται καὶ εἰς αὐτὸν αἰνίγματα, ἂν τὰς ἀφήσῃ πῶλὸν καιρὸν ἀχρήστους; Ὅλίγα παραδείγματα ἀπὸ τὸ τέταρτον τοῦτο βιβλίου τῶν Ἐπιδημιῶν ἀρκοῦν νὰ πληροφορήσασσι τοῦ ἀναγνώστη.

(18) Sax. Onomast. literar. tom. I, pag. 44.

(19) Γαλην. Περὶ ἀσπν. τόμ. 3, σελ. 187, ἂν καὶ ἡ ῥῆσις τοῦ Γαληνοῦ ἦναι ἐδῶ ὀλίγον ἀμφίβολος, τοῦλάχιστον περὶ τοῦ τέταρτου βιβλίου.

(20) Sprengel, Apologia des Hippocrat. Th. I, S. 82.

Ἄγει καταρχὰς τοῦ βιβλίου (σελ. 742) ὁ συγγραφεὺς· „τὸ χολῶδες τῶ σχοινοπλόκω κατακορές. καὶ τὰ καυσικὰ καταφερομένω, περὶ ἰσημερίην κατὰ αἷμα πουλὺ διήλθε. Ἔτεροντι πάνυ σφόδρα ἀπεγένετο, οὐ πρόσω τεσσαρεσκαίδεκα ἡμερέων“. Τοιαύτη εἶναι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δινδενίου (van der Linden) ἢ ζίξις (σύμφωνος μὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ Κορυαρίου) ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ Φοῖσιος τοῦτο μόνον διαφέρει, ὅτι ὑποσίζει μετὰ τὸ Ἴσημερίην, καὶ ὄχι μετὰ τὸ, καταφερομένω. Εἰς τὴν ἐκ τῆς ζίξιος ἀμφιβολίαν ταύτην πρόσθετες ὄτι καὶ ἀντὶ τοῦ, Ἴσημερίην, ὁ πρῶτος μεταφράσας τὸν Ἴπποκράτην Κάλδος εὗρηκεν εἰς τὰ ἀντίγραφα τοῦ δύο γραφῶς, Μεσημερίην καὶ Ἴσημερίην, καὶ αὐτὶ νὰ ἐκλέξῃ μίαν ἐκ τῶν δύο, ἔβαλε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, καὶ τὰς δύο, εἰς αἰ meridiem aequinoctium ve. Πρόσθετες ἀκόμη ὅτι ὄλοι, καὶ ἐκδοταί καὶ μεταφρασαί, ἐνόησαν τὸ Ἀπεγένετο ὡς συνώνυμον τοῦ Ἀπέσι, καὶ ἐξήγησαν τὴν φράσιν, τὰ καυσικὰ καταφερομένω, ustoria adhibenti, ὡς νὰ ἐσήμαινε, τοῖς καυσικοῖς χρῆσασμένω. Τούτους ἠκολούθησε καὶ ὁ Γρίμμης (Grimm) εἰς τὴν Γερμανικὴν του ἠκλούθησε καὶ ὁ Γρίμμης (Grimm) εἰς τὴν Γερμανικὴν του μετάφρασιν, τοῦτο μόνον διαφέρων, ὅτι χωρίζει τὸ ἀπὸ τοῦ „Ἔτεροντι πάνυ σφόδρα“ μέχρι τέλους εἰς νεὸν παράγραφον, ὡς ἄλλου ἀρρώστου ἰσορίαν (21). Μετὰ τούσας σοφῶν ἱατρῶν ἐξηγήσεις ἀτυχεῖς συγχωρεῖται καὶ εἰς ἐμὲ νὰ προβάλλω νεῦν ἄλλην, ἀτυχεζέραν ἴσως, ἀλλὰ δυνατὴν νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς ἄλλον τινὰ τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματος. Καὶ πρῶτον, τὸ καυσικὰ δὲν σημαίνει ἐδῶ τὰ καυσήρια μέσα ἢ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἐμεταχειρίζοντο εἰς διαφόρους νόσους καίοντες τὸ δέρμα· ἀλλ' εἶναι συνώνυμον τοῦ καυσάδεα ἢ καυματώδεα. Τὸ δὲ καταφερομένω σημαίνει τὴν εἰς ὕπνον καταφορὰν, ἢ τὸ κῶμα, τὸ κοινῶς λεγόμενον Βύβισμα, ὡς λέγομεν καὶ τὸν καταφερόμενον τοιοῦτον ἀρρώστων, Βυ-

(21) Grimm, Hippocrat. Werk. Th. II, S. 55.

Der Seiler war voll von gallichter Schärfe, und da man ihm um die Tag- und nachtgleiche ätzende Mittel auflegte, so gieng viel Blut anforwärts von ihm.

Hay einem Greise zerthölte sie sich gegen den vierzehnten Tag hin ganz ungemein.

θισμένου. Τὸ δὲ Ἀπειγέμετο, εἶναι ἀδύνατον νὰ σημά-
 νη ἔδω ἄλλο τι παρὰ τὸ Ἀπέθανε. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν
 ἐξήγησιν τῶν λέξεων ἢ ἱσορία πρέπει νὰ σιγήῃ οὕτως. Ἡ Τὸ
 „χολῶδες τῶ σχοισπλόκω κατακορῆς καὶ τὰ καυσικὰ κατα-
 „φερομένα (22) περὶ ἰσημερίην· κάτω αἷμα πολυῦ διήλθε,
 „γέροντι πᾶν σφόδρα. Ἀπειγέμετο οὐ πρῶτω τεσσαρεσκαθ-
 „δeka ἡμερέων“.

Κατωτέρω (σελ. 743) „Περὶ ἰσημερίην ὁ Καλκιδόνιος
 „ . . . ἐν βήγματος περὶ μαζόν δεξιὸν ὀδυνώμενος, ἔπνευ
 „ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ὑπάχλωρον. . . . Οὐκ ἀπεικὸς ἔδοκει
 „ ἔμπυος ἔσσεσθαι· οὐκ ἐγένετο. Στήθος Ἀριστόδημος ἐκαύθη“.
 Ἐξ ἐνὸς μέρους, ὁ Καλκιδόνιος, εἶτ' ἐθνικόν, εἶτε κύριον
 ὄνομα ὑποτέλλῃ, βέβαιον ὅτι δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Ἀριστό-
 δημος· ἀπὸ τῆς ἀν' ἐξέτασθις τὰ συμπτώματα τῆς ἀρ-
 θρωσίας τοῦ Καλκιδονίου, πείθεται τρόπου τινὰ νὰ ἀναφέρῃ
 εἰς αὐτὸν καὶ τὴν καῦσιν τοῦ στήθους, τὴν ὅποιαν οἱ παλαιοὶ
 ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὰς σιθικὰς νόσους (23). Τῶν δύο λοι-
 πὸν τὸ ἐν, ἢ ἡ φράσις ἔστι, „Στήθος Ἀριστόδημος ἐκαύθη“
 πρέπει νὰ τεθῇ εἰς χωριστὴν παραγράφον, αἷς ἔκαμεν ὁ Γρίμ-
 μης, καὶ νὰ νοηθῇ ὡς ἀρρώστου δευτέρου ἱσορία κολοθῆ, ση-
 μιωθεῖσα μόνον (καθὼς εἶπα ἀνωτέρω) εἰς μνήμην καὶ χρήσιν
 ἰδίου τοῦ ἱατροῦ· ἢ εἰς τόπον τοῦ Ἀριστοδημοῦ, νὰ βαλθῇ
 ἄλλο τι, δὲν ἐξεύρω ποῖον, διὰ νὰ θεωρηθῇ ἡ φράσις, αἷς μέ-
 ρος τῆς ἱσορίας τοῦ Καλκιδονίου, καὶ ἡ καῦσις τοῦ στήθους,
 ὡς γενομένη εἰς αὐτὸν τὸν Καλκιδόνιον. Ἡθελα ἴσως τολμή-
 σαι νὰ προβάλλω διόρθωσιν, „Στήθος ἈΝΨΣΤΑ ΔΙΝΩ, ἐκαύθη“,
 πρῶτον, εἰάν τὸ Ἀνηξον λίνου (24) εὑρίσκετο καὶ εἰς ἄλ-

(22) Οὕτως ἢ φράσις γίνεται ταυτοσημῶς μὲ τὴν εἰς τὸ ἔβδομον τῶν
 Ἐπιδημιῶν βιβλίον (σελ. 875), „Πυρρὸς αὐτίκα ἤρατο πούλης, καὶ κα-
 ταφορῇ πολλῇ“.

(23) Τὸ „Καίειν τὰ στήθα καὶ τὸ μετὰ φραγῶν“ παραγγέλλεται συχνά
 ἀπὸ τὸν συγγραφεὴ τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν Ἱπποκράτην περὶ τῶν ἐν-
 τὸς πνεύων βιβλίου.

(24) Διενάριον ἀνεξον, αἷς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν εἰς τῆς ὁποίας
 τὰ λεξικά ἢ λέξις Ἀνεξον (ἀπὸ τῆς Νέθω, τὸ καὶ μὲ τὸ δίγαμμα προ-
 φερόμενον Γνεθω), δὲν εὑρίσκεται ἀκόμη, ὡς οὐδ' εἰς τὰ Ἑλληνικὰ τὰ
 Ἀνηξον (ἀπὸ τῆς Νήθω).

λα μέρη τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Ἱπποκράτην συγγραμ-
 μάτων· δεύτερον, εἰάν ἦτο βέβαιον, ὅτι εἶναι ἀκριβῶς ταυ-
 τσημον μὲ τὸ συχνὰ εἰς αὐτὰ εὑρισκόμενον Ὠμόλινον.
 Τοῦτο σημαίνει ὕφασμα λινάρου ἀκόμη ἀλεύκαντον, ἢ, ὡς
 συνήθως τὸ ὀνομάζομεν, Παιτίου ἀλεύκαντον ἢ ἀγνα-
 φόν, ἢ Ὠμόλινα· τὰ ἄγρια ὀθόνια“ λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἀλλ'
 Ὠμόλινον πρῶτως καὶ κυρίως, ἔπρεπε νὰ λέγεται καὶ αὐ-
 τὸ τὸ λινάριον, τὸ ὀπίσιον, πρὶν νεοθῆ, διὰ νὰ γένη ἐπιτή-
 δειον εἰς ὕφασιν, ἐξανάγκης πρέπει πρῶτον νὰ τριφθῇ καὶ νὰ
 λευκανθῇ· καὶ Ὠμόλινον ἀκόμη τὸ λευκασμένον μὲν, ἔτι
 ὅμως ἀνεξον λινάριον. Τοῦτο λέγων, δὲν διίσχυρίζομαι νὰ
 μεταβάλλω τὸν πρὸ εἰκοσι δύο ἑκατομκατηριδίων ἀποθανόντα
 Ἀριστόδημον εἰς Ἀνηξον λίνου. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὁ τρόπος
 τῆς καύσεως, τὸν ὅποιον ἔχει μόνον εἰς τὰς σιθικὰς, ἀλλὰ
 καὶ πολλὰς ἄλλας νόσους ἐμεταχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ, καὶ
 ἐξαίρετως εἰς τὰς ἀρθριτικὰς, ὡς, παραδείγματος χάριν, εἰς
 τὴν Ἰσχυιάδα, „Καῦσαι δὲ καὶ ὀκείον ἀν' τόπον εὐθυσά τυγχά-
 „νη ἢ ὀδύνη· καίειν δὲ τῶ Ὠμόλινω (25)“. Παρὰ τὸ Ὠμό-
 λινον ἐμεταχειρίζοντο καὶ ἄλλα μέσα, ὅσον ἦσκαν, σίδηρον
 πυρωμένον, ἢ ἀδράκτιον βαμμένον εἰς βρασὸν ἔλαιον, „Καίειν
 „ δὲ χρὴ τὰ μὲν σαρκώδεα σιδηρίοισι, τὰ δὲ ὀσώδεα καὶ νευ-
 „ρώδεα μύκησι . . . Καῦσαι δὲ ἐν πυξίμοισιν ἀτράκτιοισι,
 „ βάπτειν εἰς ἔλαιον ζέον . . . ἢ μύκησιν (26)“. Οἱ μύκη-
 τες εἶναι γένος ἀμανιτῶν, ὅθεν γίνεται ἡ ἦσκα (27)· καὶ
 ἀναλογοῦν, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ Ὠμόλινον, μὲ τὴν σημερινὴν συνη-
 θεσάτην εἰς τοὺς Ἀσιανούς καῦσιν, τὴν ὀνομαζομένην Μό-
 ξαν (28), ἢ μᾶλλον Μύξαν, συγγενὲς ὄνομα τοῦ Μύκη-
 τος (29), ἀν' καὶ εἰς τόπον τούτου οἱ Ἀσιανοὶ μεταχειρί-

(25) Περὶ πνεύων, σελ. 180.

(26) Περὶ τῶν ἐντὸς πνεύων, σελ. 221 καὶ 236.

(27) Αὐτὸ τῆς ἦσκας τὸ γαλλικὸν ὄνομα, Amadou, πιθανόν δι' ἐπιου-
 κέθη ἀπὸ τῆς Ἀμάνης ης.

(28) Vide Van Swieten, Commentar. in Boerh. aphorism. tom.
 I, pag. 336.

(29) Ἡ Μύξα (ὅθεν παράγεται τὸν Γάλλον τὸ Mèche, καὶ τὸν Ἰταλ.
 τὸν τὸ Mocha), σημαίνει καὶ τὸ κοινῶς φωτύλλιον· ὅθεν ἐνομαζέται καὶ
 Ἀμυξὸς λέγχεος, ὁ δὲ δύο φωτύλλα ἔχων λέγχεος. Τὸ Κεράκι δὲν, ἦγον

ζονται· εἶδος τι ἀψιδίου· (Artemisia Chinensis, κατὰ τὸν Λινναίου).

Κατωτέρω (σελ. 747), περιγράφων τῶν οὐρῶν γυναικῶς ἀβρίας τὴν κατάστασιν, λέγει· „Τὸ ἐναιώρημα διεξηκός, οἶον „ΘΡΙΞ ἘΞ ΟΪΟΣ· ΟΥ“ τὸ ὑφιστάμενον. Ἐπειτα οὐρεῖτο τὸ „μὲν τι τοιοῦτον, τὸ δὲ ἰδρυμένον κ. τ. λ.“· Οὕτως σιγμένον καὶ γραμμῆνον εὐρίσκειται εἰς τοῦ Λινδαίου τὴν ἐκδοσιν τὸ κομμάτιον τοῦτο. Ὁ δὲ Φοέσιος (σελ. 1123) γράφει καὶ εἰζει· „Τὸ ἐναιώρημα διεξηκός, οἶον ἔξω ἔξ οἴου, οὐ τὸ ὑφιστάμενον ἔπεκτα οὐρεῖτο, καὶ τὸ μὲν τι τοιοῦτον, τὸ δὲ ἰδρυμένον κ. τ. λ.“ Καὶ λέγει ὅτι τὸ, „Οἶον ἔξω ἔξ οἴου“ εἶναι διόρθωσις τοῦ Κορναρίου, ἀντὶ τῆς γραφῆς τῶν ἀντιγράφων, „Οἶον ἔξω ἔξ οἴου“· ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐξηγεῖ τί σημαίνει τὸ παράξενον ἐπίρρημα ἔξω καὶ εἰς τὸ κείμενον, καὶ εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Κορναρίου, velut extrinsecus ex onidula. Ἡ μετάφρασις τοῦ Κάλβου, ἂν καὶ ἰατρικῶς θεωρουμένη φαίνεται εὐλογωτέρα, αὐξάνει τὴν ἀπορίαν, λέγουσα, lachrima pibilum, ἡ γὰρ „οἶον νεφελώδες.“ (30). Διὰ τὴν μὴ μακρολογῶν, ἰδοὺ πῶς εἰκάζω, ὅτι ἐγράφετο παλαιὰ καὶ ἐτίθειτο τὸ κομμάτιον, χωρὶς τὴν ἀνοήσιν· „Τὸ ἐναιώρημα διεξηκός, οἶον ΤΡΙΞ ἘΞ ΟΪΝΟΥ“ τὸ ὑφιστάμενον. Ἐπειτα οὐρεῖτο τὸ „μὲν τι τοιοῦτον, τὸ δὲ ἰδρυμένον.“ Ἡ διόρθωσις, καὶ ἰατρικῶς καὶ κριτικῶς θεωρουμένη, εἶναι ἀβίαστος, εἶναι ἀπλουσιότης. Μὲν ὅλον τοῦτο, ἀντὶ τὴν φαντασίαν, ὅτι ἔλυσα τὸ αἰνίγμα, ὁμολογῶ τὴν ὅποιαν ἐκαίμεν ὁμολογίαν ἀγανακτῶν καὶ ὁ Φοέσιος, In importuno sale naviganti nulla cynosura apparet, ad quam navigationis cursum nostrum flectamus.

Κατωτέρω (σελ. 763)· „Ὅς ἐν τῇ κνήμῃ ἔλκος ἔσχε, „καὶ τοῖ ἀττικῶς ἐχρήσατο κ. τ. λ.“· Ὁ Φοέσιος εἰκάζει, ὅτι

τὸ ἀνθρακωδὲν ἀπὸ τὴν κνήμῃ μέρος τοῦ φελλοῦ, ὀνομάζεται ἀπὸ τὴν Ἑλληνίαν Μύκη. Καὶ σημαίνει, ὅτι κἀραδοσὶ ἀκόμη ὀνομάζομεν καὶ τὴν συναθροισμένην εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος, μετὰ φλόγῃσιν τεχνικὴν ἢ φυσικὴν, ξηρὰν καὶ τραχεῖαν ὕλην· ὀνομα συνταυτῶς μετὰ τὸ Κάρκαρον, τὸ τραχὺ, κατὰ τὸν Ἡούλιον.

(30) Ὅθεν καὶ ὁ Γρίμμης, συρράφας τοῦ Κορναρίου μετὰ τοῦ Κάλβου τὴν μετάφρασιν, εἶπε, Wie eine zerstreute Wolke und wie Schraafwolle,

τὸ Ἀττικὸν ἦτον εἶδος ἐμπλάσρου (31), οὕτως ὀνομασθὲν, καὶ ὁμοιότητα ἄλλου ἐμπλάσρου ὀνομαζομένου Ἀτταλίκοῦ. Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ τοῦ ἀττικοῦ μέλιτος, ἴσως ἢ δοτικὴ Μέλιτι· ἐπαρωρῆθι ἀπὸ τὸν ἀντιγράφεα· πιθανὸν ὅμως ἔστι καὶ ἀνομάζαν ἑλλειπτικῶς Ἀττικὸν τοῦ Ἰμριτῆ τοῦ τὸ μέλι, διὰ τὴν ἐξοχὴν του, ὡς ἔλεγον καὶ Θάσιον ἀπλῶς τὸν οἶνον τῆς Θάσου. Ὅτι δὲ ἐμεταχειρίζοντο τὸ μέλι οἱ παλαιοὶ εἰς τὰ ἔλκη, σμύζοντες αὐτὸ μετὰ ἄλλα εἶδη εἰναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἰατροὺς. Εἰς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν Ἱπποκράτην βιβλίον Περὶ ἔλκων (σελ. 674) παραγγέλλεται „Μέλι ὡς κάλλιζον“· καὶ τοιοῦτον ἦτο τὸ Ἀττικόν.

Κατωτέρω (σελ. 763)· „Ἡ Ἱππίου ὕδρωπιώδης, ἢ καὶ „ἐπὶ τρία ἔτη ἦρος ἀρχομένου ἔδισσαν, ἐπὶ πλεον δε“· διεπίουσαν, ἐς χειμῶνα ἐξυδατάθη.“ Τὴν εὐκολωτάτην διόρθωσιν, Ὑπο Πληγὰ δα, δὲν ἀναφέρω ἐδῶ (32), πλὴν διὰ τὴν δαίξω πῶσα εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὸν Ἱπποκράτην χρεῖαν ἔχοντα διορθώσεως. Οὕτω διορθωμένον τὸ κομμάτιον σημαίνει, ὅτι ἡ ἀβίαστος ἔδισσε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔαρος τρία ἔτη συνεχῶς· τὸ τρίτον ἔτος, πρὸς τοῦ φθινοπώρου τὸ τέλος (τὸ ὅποιον οἱ παλαιοὶ ἐσήμαιναν μετὰ τὴν Πλειὰς ἢ Πλειάδος ὄψεις), μετὰ τὸν βῆχα ἤρχισε τὴν ὕδρωπιώδη· καὶ τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ἔπαυε τέλειον ὕδρωπα. Εἰς τὸ Περὶ νοῦσων βιβλίον δευτέρου (σελ. 84) τὸν ὀνομάζει Ὑδερὸν πλεῦμονος.

Ἐδῶ, φίλε, τελειόνα τὰς εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τῶν ἐπιδημιῶν διορθώσεις, ἢ μᾶλλον ἀπορίας μου, τὰς ὁποίας εὐκόλως ἠμπόρουσαν νὰ ἐξαπλώσω, ἂν δὲν ἐλυπούμην τὸν μέλλοντα νὰ τὰς δεχθῆ ἰστορικὴν τῆς ἐφημερίδος σου, χρεωσούμενον εἰς ἄλλα ἀξιολογώτερα. Τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τὰ γνήσια καὶ τὰ νόθα συγγράμματα γέμουσαν ἀπὸ τῶν γραφικῶν ἀσχημίας, ὡς πολλακίς ἀπεπλάζομαι νὰ ἴδω ποτὲ καλὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο ἀρκεῖ εἰς ἀπολογία τῶν μέχρι τῆς σήμερον ἐκδοτῶν, καὶ εἰς ἐνίσχυσιν ἀκόμη τοῦ μέλλοντος εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τὸν ἐκδώσῃ. Ἀξὺ συνιστρέφῃ καὶ αὐτὸς ὅ,τι δύναται εἰς

(31) Ὅθεν καὶ ὁ Γρίμμης τὸ μετέφρασεν Atheniensisches Pfaster.

(32) Ἴδ. τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Περὶ ἀέρων κ. τ. λ. τομ. 2, σελ. 198, ἐκδ. Κορ.

βοήθειαν μεταγενεστέρου άλλων έκδοσῶν· τὸς ὁποίους ἴσως ἢ τύχη βοήθησιν με καινὸς ἔτι ἀγνώστου ἀντιγράφου παλαιῦ ἀνακάλυψιν. Τοῦτο μόνον ἀς προσέχη, μὴν ἐπιχειρήσῃ τὴν έκδόσιν, ἐὰν πρῶτον δὲν ἀναδεχθῆ τὸν φρικτὸν κόπον νὰ συντάξῃ πίνακα ἀκριβέστατον λέξεων καὶ φράσεων ὅλης τῆς βίβλου.

Ὁ πελευθῆσας ὑπέργηρος ἰατρός Τριλλέρος ἐδαπάνησε μέγα μέρος τῆς ζωῆς του ἐτοιμαζόμενος εἰς τὴν έκδόσιν τοῦ Ἰπποκράτους. Ὅποια ἦτον ἡ ἐτοιμασία του, εἶναι ἀγνώστου εἰς ἐμὲ· ὅσον ὅμως δύναμαι νὰ συμπεράνω ἀπὸ τὸ ἀναφερόμενον εἰς Ἰπποκράτην Περὶ ἀνατομῆς πολλὰ μικρὸν τεμάχιον, τὸ ὅποιον ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1728 ἔτος, ὡς δείγμα μελλούσης έκδόσεως, καὶ ἀπὸ ἄλλους τινὰς τόπους τοῦ Ἰπποκράτους διορθωθέντας εἰς ἄλλα μέρη καὶ κατ' ἄλλους χρόνους, πιθανόν εἶναι αἱ μεγάλαι δυσκολίαι τὸν ἐμπόδισαν νὰ πληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του.

Ὁ περὶ έκδόσεως τοῦ Ἰπποκράτους λόγος μου ἔφερε, φίλε, εἰς τὴν μνήμην τὴν ὅποιαν ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀνέγγραφα εἰς τὸν ἀξιόλογον Ἑρμῆν σου μελετωμένην έκδόσιν τοῦ Χρυσόστομου· καὶ ἤρχισα νὰ σχεδιάζω τὴν περὶ αὐτῆς κρίσιν μου, διὰ νὰ σὲ τὴν κοινωνήσω διὰ τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς. Ἀλλὰ βλέπων, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἔμελλεν ἔχει μόνον νὰ γένῃ πολλὰ μακρὰ, ἀλλὰ ἄτρόπον τινὰ τερατώδη, συγκολλῶσα τὸν Χρυσόστομον μετὰ τὸν Ἰπποκράτην, πρεπωδέσερον ἐνόμισα νὰ τὴν ἀφήσω. Ἴσως τὸ ἐξῆς, ἂν λάβω πλεϊότερον καιρὸν, θέλωσε παρακαλέσειν νὰ τὴν δημοσιεύσῃς διὰ τῆς Ἐφημερίδος σου, ἔχει ὡς συμβουλήν, ἐπειδὴ οὔτε ἱκανός, οὔτε τόσον τολμηρὸς εἶμαι, ὥστε νὰ συμβουλεύω τοὺς μὴ ζητοῦντας μὴδὲ χρεῖαν ἔχοντας τῆς συμβουλῆς μου· ἀλλ' ὡς γνωμὴν ἰδίαν μου, ὑπεύθυνον νὰ κριθῆ καὶ νὰ κατακριθῆ ἀπὸ σοφωτέρας ἄλλων γνώμας. Ἰγίαινε!

19. Ἀπριλίου, 1820.

I. K.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ.

(Τέλος τῆς ἐν τῷ Α. Ἐρ. Ἀρ. 10, Σελ. 265 - 279 διατριβῆς.)

(Ἐστὶ τῶν § 4 ἕως 16.)

Ἐδὼ ὀμιλεῖ περὶ γραμμῆς καὶ ἀναγωγῆς τῶν ἀριθμῶν, ἀλλὰ μὲ πολυλογίαν, τὴν ὅποιαν εὐκόλα ἐμποροῦσε βεβαίω

ν ἀποφύγη, ἂν ἐφρόντιζε νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ συστήματος τῆς ἀριθμῆσεως.

(Ἐστὶ τῶν κεφ. Β', εἴτε τῶν § 16 ἕως 22 ἢ δὲ συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ § 28.)

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐκτάνθη ὁ συγγραφεὺς παραπολὺ. Οἱ § 16, 17, 18, 20, 21 καὶ 22 μὲ ὄλην τὴν ἀμέτρον πολυλογίαν δὲν περιέχουσι κυρίως ἄλλο παρὰ τὴν ἐξήγησιν ὁ κ. τ. ω. σημείων· ἐξήγησιν τὴν ὅποιαν ἐμποροῦσε νὰ περικλείσῃ τὸ πολὺ εἰς δέκα σίχους.

(Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ § 16) ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν του καὶ κάποιαι γραμματικαὶ σημειώσεις περὶ τοῦ ἔχω ῥήματος . . . κ. τ. λ., καὶ ὁ σκοπὸς τούτος; διὰ νὰ μεταφράσῃ τὸ ἔχω εἰς τὴν μαθηματικὴν διάλεκτον διὰ τοῦ σημείου †, μεταφράσιν, τὴν ὅποιαν βεβαίω κανεὶς δὲν ἐμπορεῖ νὰ δεχθῆ. Τὸ † μεταχειρίζονται οἱ μαθηματικοὶ πανταχοῦ, ὅπου εἶναι χρεῖα προσθέσεως, καὶ ὅταν περὶ τοῦ, ἔχω· ἢ ὅταν περὶ τοῦ, δὲν ἔχω· καὶ ὅταν οὔτε περὶ τοῦ, ἔχω οὔτε περὶ τοῦ, δὲν ἔχω ἦναι ὁ λόγος.

(Εἰς τοὺς § 18 καὶ 19) συγχέει τὴν σημασίαν τῶν σημείων † καὶ —, ὡς ἄπλως προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως σημασίαν μετὰ τὴν ἀντιθετικὴν σημασίαν, τὴν ὅποιαν δεχονται τὰ δύο ταῦτα σημεῖα; ὅταν παραλαμβάνονται εἰς δῆλωσιν ἀριθμῶν, ὅστινες ἐκφράζουσιν ἀντιθέτους πρὸς ἀλλήλους ποσοτήτας· ὅπου ἰδῆ τὸ †, ἢ τὸ — σημεῖον, νομίζει, ὅτι ἐκάς εἶναι καὶ ἔννοια ἠντιθετικῶν ποσοτήτων.

Ἡ Πᾶς ἀριθμὸς (λέγει) δεχόμενος τὸ † ὀνομάζεται θετικὸς . . . Διὰ νὰ δείξω τὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως τῶν δύο τούτων διαφόρων σημασιῶν τῶν σημείων † καὶ —, κρίνω εὐλόγον νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἠντιθετικῶν πρὸς ἀλλήλας ποσοτήτων.

(Τὶ εἶναι ἀντιθετικὰ καὶ πρὸς ἀλλήλας ποσοτήτας (*).)

Εἶναι τινὲς ποσοτήτας, ἔχουσαι μὲν τὰ ἐσωτερικὰ κα-

(*) Πολλοὶ συνθηκοῦσι εἰς τὴν έκθεσιν τῆς ἀντιθετικῆς ἐνοίας τῶν ποσοτήτων νὰ ἀρχίζουσι ἀπὸ τῶν σημείων † καὶ —. Τοῦτο εἶναι, μὲ φαίνεται, διόλου ἀντίστοιχον. Ἐπειδὴ καὶ † καὶ — ἄλλα παρὰ σημεῖα δὲν εἶναι

πρακτικῶς ἐντελῶς σύμφωνα, εὐρισκόμενοι δὲ εἰς τοιαύτην σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, ὥς εἰν ἐνωθῶσι πραγματικῶς, ἀνιροῦσιν ἀλλήλας τοιουτοτρόπως, ὥς ἢ μία ἀφανίζει τῆς ἄλλης τὸσσην, ὅσην αὐτὴ ἔχει ποσότητα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀφανίζεται ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἄλλην. Τοιαῦται ποσότητες ὀνομάζονται **ἀντιθετικά** (*). Δὲν εἶναι ἀντιφατικά κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀντιθέσεως τῆς λογικῆς, ἀλλὰ πολέμιοι τρόπον τινὰ πρὸς ἀλλήλας π. χ. δυνάμεις αἰτίνας εἰς ἓν σημεῖον κατ' ἐναντίαν θέσιν ἐλαύουσι ἢ ὠθοῦσι κ. τ. λ. Ἐκ τῶν ἀντιθετικῶν τούτων ποσοτήτων **θετὴ** λέγεται πάντοτε ἐκείνη, τὴν ὅποιαν θέτομεν, εἴτε προσδιορίζομεν ἀντίθετος δὲ ἐκείνη, ἣτις ἀμέσως διὰ τῆς θετῆς πρέπει νὰ προσδιορισθῇ· αἱ δὲ δύο δὲ μὲ κοινὸν ὄνομα ὀνομάζονται **ἀντιθετικά** (πρὸς ἀλλήλας). Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι ἀμοιβαία· ἡ θετὴ ἀντιθέτου λέγεται θετὴ, ὡς καὶ ἀντίθετος θετῆς λέγεται ἀντίθετος· μία δὲ τούτων μόνη κατ' ἑαυτὴν οὔτε θετὴ οὔτε ἀντίθετος εἶναι.

Οἱ ἀριθμοὶ, οἵτινες ἐκφράζουσι τοιαύτας πρὸς ἀλλήλας ἀντιθετικὰς ποσότητας, ὀνομάζονται καὶ αὐτοὶ ἀντιθετικοί, εἰς τὰς συζεύξεις τῶν ὁποίων σημειοῦμεν τὸν μὲν θετικὸν διὰ τοῦ σημείου †, τὸν δ' ἀντιθετικὸν διὰ τοῦ —· τότε καὶ τὰ δύο ταῦτα σημεῖα λαμβάνουσι σημασίαν ἀντιθετικὴν· ὅπου δὲ ἐκλαμβάνονται τὸ μὲν † μόνον ὡς ἀπλοῦν σημεῖον προσθέσεως, τὸ δὲ — μόνον ὡς ἀπλοῦν σημεῖον ἀφαιρέσεως, ἐκεῖ οὔτε θετὰ οὔτε ἀντιθετικά εἶναι.

(Ἐἰς τὸ τέλος τοῦ § 19) φρονεῖ ὁ κ. Β. ὅτι τὸ μηδὲν εἶναι μεγαλῆτερον τῆς ἀντιθέτου ποσότητος! Τοῦτο εἶναι ἀτοπώτατον. Ἡ ἀντίθετος εἶναι ἐπίσης πραγματικὴ ποσότης, ὡς

ὁ ὁρθὸς λόγος ἀπαντᾷ νὰ διδάσῃ τις πρῶτον τὴν ἔννοιαν τῶν ἀντιθετικῶν ποσοτήτων, νὰ μεταβῇ κατόπιν εἰς τοὺς ἀριθμοὺς, οἵτινες παρακαίνοσσι ταύτας, καὶ δεῦρον νὰ δεῖξῃ καὶ τὰ πρὸς διῆκρυσιν ταύτων μεταχειριζόμενα σημεῖα.

(*) Αἱ λέξεις, **θετὴ**, **ἀντίθετος** καὶ **ἀντιθετικά**, μὲ φαίνονται κερσφυνάτεροι παρὰ τὰς ὁποίας ἄλλοι μεταχειρίζονται, **καταφατική**, **ἀποφατική**, καὶ ἄλλαι.

καὶ πᾶσα θετὴ, καὶ μόνον σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν θετὴν ὀνομάζεται ἀντίθετος· τὰ δὲ **μηδὲν** εἶναι ἐξήρησις πάσης ποσότητος. Πῶς λοιπὸν ἡ ἐξήρησις πάσης ποσότητος εἶναι μεγαλῆτερα πραγματικῆς ποσότητος;

(Ἐἰς τὸν § 28) νομίζει ὁ Συγγρ. ὅτι τὸ † δὲν εἶναι πάντοτε προσθέσεως, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀφαιρέσεως σημεῖον· ὁμοίως τὸ — ἔχει πάντοτε ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ πολλάκις καὶ προσθέσεως, καὶ καυχᾶται μάλιστα διὰ ταύτην τὴν ἀνακάλυψιν, ἣτις διέφυγε τάχα ἕως τῶρα ὅλους τοὺς μαθηματικούς!

„**Πράγμα** (λέγει) **ἐναντίον τῆς κοινῆς ἰδέας τῶν μαθηματικῶν**“.

Τῶντοι οἱ μαθηματικοὶ οὔτε ἔκαμαν τοιαύτην ἀνακάλυψιν, οὔτε θέλουσι νὰ οικαιοποιηθῶσι τὴν τιμὴν αὐτὴν, ἀλλὰ παραποῦσι καὶ τὰ δύο εἰς τὸν κ. Β. καὶ θεαροῦσι τὸ μὲν † (κατ' ἑαυτὸ) προσθέσεως μόνον, τὸ δὲ — (κατ' ἑαυτὸ) ἀφαιρέσεως μόνον σημεῖον· εἰς δὲ τὰ παραδείγματα — 150 — 100 = — 250 καὶ — 150 † 50 = — 100, τὰ ὅπου φέρει ὁ κ. Β., διὰ νὰ ἐρεώσῃ τὴν ἀνακάλυψίν του, εἰς ταῦτα δὲν ἐκλαμβάνονται τὰ † καὶ —, ὡς σημεῖα ἀπλοῦς προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως, ἀλλ' ὡς σημεῖα ἀριθμῶν, οἵτινες ἐκφράζουσι ἀντιθέτους πρὸς ἀλλήλας ποσότητας, καὶ διὰ τοῦτο τὰ γράφομεν καὶ οὕτω: τὸ α. — (150 † 100) = — 250· τὸ β. — (150 — 50) = — 100.

(Ἐξέτ. τοῦ § 23.)

Τρία τινὰ συγγέει ἐδῶ, **ἰδιότητος τῶν ἀριθμῶν** (εἰπάνω εἰς τὰς ὁποίας θεμελιούονται αἱ δυνατὰ συζεύξεις τούτων . . .), **Προβλήματα ἀριθμητικά** (τὰ ὅποια λύονται διὰ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων) καὶ **Πάθη τῆς Ἀριθμητικῆς** (αἱ πράξεις διὰ τῶν ὁποίων λύονται τὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα), τὰ ὅποια διαφέρουσιν, ὡς ἕκαστος βλέπει, παρὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων.

Μετὰ ταῦτα δίδει τὸν ὄρισμόν τῆς προσθέσεως·

„**Πρόσθεσις** (λέγει) **εἶναι . . . δοθέντων τῶν μερῶν ἑνὸς ὅλου νὰ εὐρή τις τὸ ὅλον**“.

ὁ ὅποιος δὲν εἶναι ὁρθός· διότι ὀρίζει τὸ ἀριθμητικὸν πρόβλη-

μα, τὸ ὁποῖον λύεται διὰ τῆς προσθέσεως, καὶ ὄχι αὐτὴν τὴν πράξιν τῆς προσθέσεως. Ὁ ἀκριβὴς ὁρισμὸς αὐτῆς εἶναι ὁ ἐφεξῆς. **Πρόσθεσις** εἶναι ὁμοειδῶν ἀριθμῶν, ὡς μερῶν ἐκλαμβανομένων, εἰς ἓνα ἀριθμὸν ἕνωσις, ὅ-
ςις ὡς ὅλον τοὺς περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν.

Ἐπειτα περιγράφει τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας, μόνον μηχανικῶς· τοὺς δὲ λόγους ταύτης παρατρέχει ἐξ ὀλοκλήρου, σφάλλμα τῶντι ἀσυγχώρητον εἰς συγγραφεῖα ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης. Ὁ ἀπλῶς πρακτικὸς ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν μηχανικὴν μέθοδον· ὁ δὲ ἐπιστήμων ἐρευνᾷ καὶ τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους αὐτὴ ἢ ἐκείνη ἢ πράξις ἐκτελεῖται τοιοῦτο τρόπον καὶ ὄχι ἄλλως. Διὰ τὴν ἐρωτῆν ὁ ἀναγνώστης τὸν κ. Β.) εἶναι ἀνάγκη νὰ γράφωμαι οἱ προσθετοὶ ὀριζουτῶς ὁ εἰς κατῶσιν τοῦ ἄλλου κατὰ σῆλην . . . ; Διὰ τὴν ἀρχίζει τις ἀπὸ τὴν κατωτάτην σῆλην . . . ; Διὰ τὴν ἀπαιτεῖται τὸ κεφάλαιον ἐκάστης σῆλης νὰ μὴ ὑπερβαίη τὸν ἠ ἀριθμὸν . . . κ. τ. λ; Ἐπειδὴ τοὺς λόγους τούτων παρέβλεψεν ὁ κ. Β. κρίνω ἀναγκαῖον νὰ εἶπω ἐν συντόμῳ περὶ αὐτῶν.

Εἰς τὴν πρόσθεσιν, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς ἀπαιτεῖται ἐξ ἀνάγκης ὁ ζητούμενος ἀριθμὸς νὰ ἦναι μόρφωμένος κατὰ τὸ δεκαδικὸν σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶναι μόρφωμένοι καὶ οἱ δοθέντες· διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ εἰς τὰς πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσῃ τις τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, καὶ τοὺς αὐτοὺς κανόνας, ὅσα ἐξηκολούθησεν καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ δεκαδικὸν σύστημα μόρφωσιν τῶν ἀριθμῶν. Τοῦτο εἶναι ἀφευκτὸς συνθήκη. Ἐκ ταύτης πηγάζουσι ἀμέσως οἱ κανόνες τῶν πράξεων· π. χ. οἱ τῆς προσθέσεως: **Γράψε** ὑπ' ἀλλήλους τοὺς δοθέντας ἀριθμούς, ὡς τὰ μέρη των, τὰ εἰς ταῦτοβάθμους μονάδας αναφερόμενα νὰ ἦναι κατὰ ἀ-
δέτου σειρὰν τεταγμένα (διὰ νὰ ἀθροίσῃς τὰ ταυτοβάθμια μέρη τῶν προσθετέων)· **ἀθροῖσε** τὰς καδέτους σειρὰς, ἀρχίζων ἀπὸ τὴν κατωτάτην ἕως καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ἀριθμῶν ἀρχίζεις ἐκ τῆς κατωτάτης μονάδος)· καὶ τελευταῖον, **γράψε** τὰ τούτων ἀθροίσμα-

τα, τῶν ὁποίων τὸν μὲν κατώτερον ἀριθμὸν γρά-
ψε ὑπὸ τὴν αὐτὴν καδέτου σειρὰν, ἐκ τῆς ὁ-
ποίας οὗτος προέκυψε, τοὺς δὲ ἀνωτέρους, εἰάν
ὑπάρχωσι, πρόσθεε εἰς τὴν προσεχῶς ἀνωτέ-
ραν σειρὰν, ὡς μέρη ταύτης (διότι καὶ εἰς τὴν κατὰ
σύστημα μόρφωσιν τῶν ἀριθμῶν εἶναι συνθήκη ἀφευκτος, ὁ-
ποιοῦδήποτε βαθμοῦ ἀριθμὸς νὰ μὴ ὑπερβαίη ποτὲ τὸν δεκά-
λιον ἀριθμὸν τοῦ συστήματος).

Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς προσθέσεως εἶναι ἱκανὸν νὰ
δώσῃ νύξιν καὶ διὰ τὰς λοιπὰς πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς.

(βλέτ. τοῦ § 25.)

Ἐδῶ δίδει ὁ Συγγ. τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀφαιρέσεως.

Ἡ **Ἀφαίρεσις** (λέγει) εἶναι δοθέντων δύο ἀριθμῶν
ἢ νὰ εὔρη τις τὴν ὑπεροχὴν τοῦ μείζονος.

ὁ ὁποῖος εἶναι ὁρισμὸς τοῦ προσλήματος, τὸ ὁποῖον λύεται
διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, καὶ ὄχι αὐτῆς τῆς ἀφαιρέσεως. Ὁ ἀκρι-
βὴς ὁρισμὸς εἶναι ὁ ἐφεξῆς: **Ἀφαίρεσις** εἶναι ἡ πράξις,
ἣτις ἐξ ἑνὸς δοθέντος ὅλου ἀποκόπτει ἓν γνω-
σὸν μέρος καὶ προσδιορίζει τὸ κατάλοιπον.

Μετὰ ταῦτα περιγράφει τὴν μέθοδον τῆς πράξεως, ἀλλὰ
καὶ ἐδῶ μόνον μηχανικῶς, ὡς καὶ εἰς τὴν πρόσθεσιν.

(βλέτ. τοῦ § 27.)

Ἡ **πρόσθεσις** (λέγει) καὶ ἡ **ἀφαίρεσις**
ἢ ἄλλο δὲν εἶναι εἰ μὴ ἐξίσωσις.

Τοῦτο εἶναι σύγχυσις. Ἴδου διὰ τὴν. Ἐξίσωσις εἶναι
παράθεσις δύο ἴσων πρὸς ἀλλήλους ἀριθμῶν·
γράφεται δὲ, παρεντιθεμένου, μεταξύ τῶν ἴσων ἀριθμῶν,
τοῦ σημείου =, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο λέγεται σημεῖον ἰσότη-
τος. Βέβαια, εἰάν ἐπιθυμήσῃς νὰ παραθέσῃ τοὺς δοθέντας
4, 6, π. χ. μετὰ τὸν εὔρεθέντα 10, συνηθὴ τὴν ἐξίσωσιν 4
+ 6 = 10· ἀλλ' ἡ παράθεσις αὕτη δὲν εἶναι πράξις τῆς
προσθέσεως· τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ περὶ τῆς ἀφαιρέσεως.

(εξέταση τοῦ § 28.)

Τὸν § τοῦτου εξέταση ἀνωτέρω. Ἐδῶ δὲ μένει νὰ ἐξετάσω καὶ τὸ ἐφεξῆς συμπέρασμα,

„Ὡς ἀφαιρέσις (λέγει) . . . εἶναι . . . ἕναν τιότης σημεῖων . . . καὶ πρόσθεσις ταυτότης σημεῖων“.

τὸ ὅποσον εἶναι μεγάλη σύγχυσις* εἰς τὰς περιπτώσεις, ὅπου συννευρίσκονται ἀριθμοί, ἀντιθετικῆς ποσότητος ἐκφράζοντες, ἔταν ἦναι χρεῖα συμβολικῆς προσθέσεως τούτων, τότε τάτομεν αὐτοὺς τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου μὲ τὰ αὐτὰ σημεῖα, τὰ ὅποια ἔχουσιν· ἔταν δὲ ἦναι χρεῖα συμβολικῆς ἀφαιρέσεως, τότε μεταβάλλομεν τὸ σημεῖον τοῦ ἀφαιρετέου, τάττοντες αὐτὸν κατόπιν τοῦ σημειωτέου. Ἄλλ' εἶναι δυνατόν ἐκ τούτου νὰ συνάξῃ τις γενικὸν συμπέρασμα, ἔτι ἢ πράξις τῆς προσθέσεως εἶναι ταυτότης, ἢ δὲ τῆς ἀφαιρέσεως ἐναντιότης σημείων;

(εξέτ. τοῦ § 29.)

Καὶ ὁ ὅρισμός τοῦ πολλαπλασιασμοῦ δὲν εἶναι ἀκριβής* ἀκριβέστερος δὲ εἶναι ὁ ἐφεξῆς: Πολλαπλασιασμός εἶναι, ἐξ ἑνὸς τῶν δύο δοθέντων τρίτου τινὸς ἀριθμοῦ γέννησις διὰ τῆς αὐτῆς ἐργασίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄλλος ἐγεννήθη ἐκ τῆς μονάδος.

Καὶ ἐδῶ περιγράφει τὴν μέθοδον χωρὶς λόγων.

(εξέτ. τοῦ § 38.)

Καὶ ὁ ὅρισμός τῆς διαιρέσεώς του δὲν εἶναι ὀρθός· ἔ δὲ ἀκριβής εἶναι ὡς ἐφεξῆς: Διαίρεσις εἶναι, εὗρεσις ποσάκις ὁ εἰς τῶν δοθέντων ἀριθμῶν περιέχεται εἰς τὸν ἄλλον διὰ τῆς ποσάκις ὅσον εἶναι δυνατόν, τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἀφαιρέσεως.

Καὶ ἡ περιγραφή τῆς πράξεως ταύτης εἶναι μόνου μηχανική.

(εξέτ. τοῦ § 49.)

Ὁ ἔρισμός τοῦ κλάσματος τοῦ Συγγρ. δὲν εἶναι τῶσον τακτικός* ὁ δὲ κυρίως ὅρισμός τοῦ κλάσματος εἶναι οὗτος:

Κλάσμα εἶναι ἀριθμὸς περιέχων ἓν ἢ πολλὰ ἐκ τῶν ἴσων ἀλλήλοις μερῶν, εἰς ἅτινα ἢ θεμέλιος μονὰς διηρέθη.

Πολὺ χειρότερα τοῦ ὅρισμοῦ εἶναι ἡ ἐφεξῆς σύγχυσις,
„Πᾶσα διαίρεσις, ἢς τινος ὁ διαιρέτης εἶναι μείζων τοῦ διαιρετέου, εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ κλάσμα“.

Βέβαια τὸ πηλίκον τὸ προκύπτον ἐκ τῆς διαιρέσεως, ἢ τις ἔχει τὸν διαιρέτην μείζονα τοῦ διαιρετέου, εἶναι κλάσμα· ἀλλὰ ποτὲ ἢ πράξις τῆς διαιρέσεως δὲν εἶναι κλάσμα.

(εξέτ. τοῦ § 54.)

Ἐδῶ συγχέει ὁ Συγγρ. κλάσμα καὶ λόγον (γεωμετρικόν), ὁμοίως καὶ εἰς τὸν § 131.

„Ὁ λόγος (λέγει) ἄλλο δὲν εἶναι εἰ μὴ κλάσμα“.

Ἐκαστὸς ἀριθμὸς εἴτε ὀλοσχερής, εἴτε κλασματικός, θεωρούμενος μόνου ὡς πρὸς τὴν σχέσιν, τὴν ὅποιαν δύο ἄλλοι δοβέντες ἀριθμοὶ ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, λέγεται λόγος (μαθηματικός) τούτων, ὡς π. χ. ὁ $\frac{1}{2}$ λέγεται γεωμετρικὸς μὲν λόγος τοῦ 2 πρὸς τὸν 4, ἀριθμητικὸς δὲ τοῦ $5 + \frac{1}{2}$ πρὸς τὸν 5· ἐκτὸς δὲ τῆς αὐτῆς σχέσεως ἕκαστος εἴτε ὀλοσχερής, εἴτε κλασματικός ἀριθμὸς καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος, οὔτε γεωμετρικός, οὔτε ἀριθμητικὸς λόγος εἶναι.

(εξέτ. τῶν § 78 καὶ 83.)

Ἀπορεῖ ὁ Συγγρ. καὶ ἀπορίαν οὐσιώδη, ὡς λέγει·

„Τίνος ἕνεκεν οὔτε πρόσθεσεως οὔτε ἀφαιρέσεως γινομένης εἰς κλάσματα ἑτεροειδή, νὰ γίνεται πολλαπλασιασμός; . . . καὶ διαίρεσις;“

Τῶντι εἶναι ἀπορία οὐσιώδης! καὶ ἀκόμη οὐσιωδέστερα γίνεται διὰ τὴν ὅποιαν δίδει εἰς αὐτὴν λύσιν: „πρὸς ἀποφυγὴν τῆ κόπῃ τῆτο γίνεται“· ὡς αὖν ἔλεγεν ὁ κ. Β.: Διατί εἰς μὲν τὴν πρόσθεσιν καὶ ἀφαιρέσιν (τῶν κλασμάτων) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀνάγκη, εἰς δὲ τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν διαίρεσιν

δὲν εἶναι ἀνάγκη, νὰ ἀναχθῶσι πρῶτον τὰ κλάσματα εἰς τοὺς αὐτοὺς παρονομασίας; Διότι ἔχει εἶναι ἀνάγκη, καὶ ἐδῶ δὲν εἶναι ἀνάγκη! Καὶ ἡ ἀπορία καὶ ἡ λύσις εἶμι ἐν καὶ τὸ αὐτό!

(Ὅλην τινὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλ.)

Τὰ λοιπὰ κεφ. τοῦ συγγράμματος πραγματεύονται περὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς τετραγωνικῆς καὶ κυβικῆς ρίζης, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν πρακτικῶν μεθόδων τῆς ἀριθμητικῆς, τὰ ὅποια συνήθως ἀπαντῶνται εἰς ἅλα σχεδὸν τὰ μαθηματικά συγγράμματα. Ὅτι δὲ χαρακτηρίζει τὰ τοῦ συγγραφέως μας εἶναι, οἱ μὴ ὀρθοὶ ὀρισμοί, αἱ συγχύσεις (ὡς π. χ. οἱ ὀρισμοὶ τῆς μεθόδου τῶν τριῶν, τῆς μεθόδου τῆς εὐρέσεως τοῦ τόκου, κ. τ. λ.) καὶ ἄλλα παρόμοια.

Ἐς ἔλλομεν τώρα καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς περὶ μονάδος καὶ τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ δόξης τοῦ Συγγρ.

(βλέτ. τῆς περὶ μονάδος καὶ τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ δόξης τοῦ Συγγρ. (*).)

Δύο σφοδρὰς φιλονεικίας ἐπεχείρησεν ὁ Συγγρ. νὰ κινήσῃ ἐναντίον ὄλων τῶν Μαθηματικῶν! Πᾶ τῶν ὑποίων ἢ μὲν πρώτη εἶναι Ὑπὲρ τῆς μονάδος, ἢ δὲ δευτέρα Κατὰ τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ. Ἐς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν πρώτην. Ὁ κ. Β. δισχυρίζεται, ὅτι ἡ μονὰς εἶναι ἀριθμὸς· κατὰ τὸν ὅποιον δὲ τρόπον ἐπιβέτι τὴν γνώμην του, ἠθελε νομίσει τις ἴσως, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐγέννησε τῶρι τοιαύτην γνώμην. Ἀλλ' ὅμως ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι νέα· καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἠθελήσαν νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν ἀθεμελιωτὴν ταύτην γνώμην. Δὲν ἀξίζει βέβαια τὸν κόπον νὰ ἐρευνησῶ, πόσοι καὶ τίνας ἦσαν τοιαύτης γνώμης, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναφέρω ὅτι εἶπα κατ' αὐτὴν ὁ σφοδρὸς Κοιλλιιάκος (La langue des calculs, Tom. 1, Paris, 1801, pag. 46). „Quelquefois on se trompe plus grossièrement encore: car, „sans se soudre compte de ce que signifie un mot, on sur-

(*) Ὁ Συγγρ. ἐμπαί περὶ μονάδος καὶ περὶ τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ εἰς δύο μέρη τοῦ συγγράμματός του· Ταῦτα ἔκρινε εὐλόγητον νὰ ἐξετάσω ἐδῶ ἕνα ἑαυτοῦ.

„pose qu' il a toujours la même signification, et on agite „des questions absurdes ou puériles. Ceux, par exemple, „qui ont demandé si l'unité est un nombre, n'ont pas vu „que le mot nombre a deux acceptions différentes: Dans la „première, il ne se dit que d'une multitude d'unités: et „alors il est évident que l'unité n'est pas un nombre: elle „en diffère, comme le simple du composé. Mais, parceque „les nombres sont formés d'unités, l'analogie a fait donner „par extention, à l'unité simple, la même dénomination qu' „à plusieurs unités réunies, et l'unité est devenue un nom- „bre“. „Ηγουν· „Κάποτε ἀποπλανοῦνται ἀκόμη ἀγροϊκό- „τερα· διότι χωρὶς νὰ προσέξωσιν εἰς τὴν σημασίαν λέ- „ξεως τινός, ὑποδέχουσιν, ὅτι ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν ση- „μασίαν, καὶ γεννώσι ζητήσεις ἀτόπους ἢ παιδαριώ- „δεις. Π. χ. ἐκεῖνοι, παρὰ τῶν ὁποίων ἐζητήθη τὸ, ἂν „ἡ μονὰς ἦναι ἀριθμὸς, δὲν ἐγνώρισαν, ὅτι ἡ λέξις ἀριθ- „μὸς ἔχει δύο διαφόρους σημασίας. Κατὰ τὴν πρώτην ση- „μασίαν σημαίνει πληθὺν μονάδων, καὶ κατὰ τοῦτο, εἰς εἶ- „ναι φανερόν, ἡ μονὰς δὲν εἶναι ἀριθμὸς: αὕτη διαφέρει τοῦ „ἀριθμοῦ, ὡς τὸ ἀπλοῦν τοῦ συνθέτου. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀριθ- „μοὶ ἐμορράθησαν ἐκ μονάδων, ἐξ ἀναλογίας κατ' ἔκτασιν „τῆς σημασίας ἐδόθη καὶ εἰς τὴν ἀπλὴν μονάδα ἢ αὐτὴ ὀ- „νομασία, τὴν ὅποιαν καὶ πολλαὶ μονάδες ἐνωμέναι ἔχουσι, „καὶ ἡ μονὰς κατεστάνη ἀριθμὸς“.

Τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Κοιλλιιάκου εἶναι χωρὶς ἀμφιδο- λίας ἱκανὰ νὰ δείξωσι τὴν πλάνην τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γνώ- μης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κ. Β. φέρει καὶ πολλοὺς ἰδικούς του λόγους, διὰ νὰ σεραῶσῃ τὴν γνώμην ταύτην, δὲν εἶναι ἔξω τοῦ προκειμένου νὰ ἐξετάσω ὀλίγον καὶ τινὰς ἐκ τούτων.

(Εἰς τὸ τέλος τοῦ § 51) ἐπειδὴ, λέγει, $\frac{1}{2} = 1$, $\frac{1}{3} = 1$, κ. τ. λ. καὶ 10 ἀριθμητῆς καὶ 10 παρονομασίας κ. τ. λ. εἶναι ἀριθμοί· ἄρα καὶ ἡ 1 εἶναι ἀριθμὸς! (*) Ἡμ-

(*) Διὰ νὰ δείξῃ τις τὴν ἀρετὴν τοιούτων συλλογισμῶν, ἄλλο μέ- σον ἀρμεδιώτερον, νομίζω, δὲν εἶναι παρὰ τὴν πλάση ἄλλου παρομοίους καὶ τούτους.

πορούσε κατ' αὐτὸν νὰ εἶπη τις $\frac{2}{3}$ σημαίνει δύο τριτημόρια· ἐπειδὴ δὲ ὁ 2 κατ' ἰδίαν καὶ ὁ 3 κατ' ἰδίαν εἶναι ὄλοσχερῆς ἀριθμὸς· ἀρα καὶ τὸ κλάσμα δύο τριτημόρια εἶναι ὄλοσχερῆς ἀριθμὸς (!). Δὲν εἶναι ἀπαράλλακτος **Συλλογισμὸς**;

Ὁ κ. Β. φέρει καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα. "Αν, λέγει, ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀριθμοῦ δέκα εἶναι **ΙΟ**, δηλ. **Ι** καὶ **Ο**· ὁ δὲ τῆς μονάδος **Ι**· ἀρα ἀποβαλλομένου ἀπὸ τοῦ **ΙΟ** τοῦ **Ο**, ὅστις σημαίνει μηδὲν, ὁ ἔναπολειφθεὶς **Ι** εἶναι ἀριθμὸς !!!, καὶ ἂν τοῦτο δὲν δέχεται ὁ ἀναγνώστης, τὴν βιάζει ὁ κ. Β. νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὸ μηδὲν κάμνει θαύματα! **Τοιοῦτους συλλογισμοὺς μᾶς τεχνουργεῖ!** Ἐὰν ἄλλοστις ἀσειζόμενος ἐπαίξει μὲ τοὺς χαρακτήρας τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων, ἤθελε βέβαια μιμηθῆν ἀπαράλλακτα τὸν συλλογισμὸν τοῦ κ. Β. π. χ. τὸ σύμφωνον θῆτα γράφεται Θ, δηλ. Ὁ μὲ μίαν γραμμὴν ὀρίζοντιν εἰς τὸ μέσον, τὸ δὲ φωνῆεν Ὀμικρὸν γράφεται Ο, ἀρα ἀποβαλλομένης ἀπὸ τοῦ Θ τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς—, ἣτις δὲν σημαίνει κανέν στοιχεῖον, τὸ κατάλοιπον ὁ μικρὸν εἶναι σύμφωνον, καὶ ὄχι φωνῆεν! Δὲν εἶναι συλλογισμὸς ἀπαράλλακτος; "Αν ὁ κ. Β. μετεχειρίζετο ἀντὶ τῶν χαρακτήρων **ΙΟ** καὶ **Ι** τοὺς Ἑλληνικοὺς **Ι** καὶ **α**, ἢ τοὺς λατινικοὺς **χ** καὶ **ι** (διότι καὶ οὗτοι εἶναι χαρακτήρες τῶν, δέκα καὶ ἐνὸς) δὲν ἤθελεν ἐμπορέσει βέβαια νὰ πείξῃ τοιοῦτοτρόπως. Ἀλλὰ τίς ἀραγὲ ἢ ἀφορμὴ τῆς σφοδρᾶς ταύτης τοῦ κ. Β. φιλονεκίας; Βύρκλα ἐμπορεῖ νὰ τὴν ἐννοήσῃ τις, εἰάν σιμὰ τῶν ἄλλων ἀναγνώστη καὶ τὴν § 64. Εἰς τὸν παράγραφον τοῦτον δεικνύει ἀληθινὰ ὁ κ. Β. ὅτι δὲν ἔχει ἔννοιαν καθαρὰν τῆς μονάδος. **Τὸ κλάσμα**, λέγει, **δὲν εἶναι πάντοτε μικρότερου μονάδος** (ἐδῶ ἐλησμόνησε βέβαια τὸ ἀξίωμα, τὸ ὅλου εἶναι μεγαλύτερον τοῦ οἰκείου μέρους), ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερον, καὶ παραινεῖ τὸν ἀναγνώστην νὰ προσέξῃ μὴ ἀπατηθῆ. Ἀλλὰ τῶντι ἀπατάται αὐτὸς ὁ ἴδιος· διότι ἂν εἶχε καθαρὰν ἔννοιαν τῆς μονάδος, ἤθελεν νοήσει, ὅτι τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς ἀποστάσεως τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τῆς Γῆς εἶναι πάντοτε κλάσμα, ὡς ὅλα τ' ἄλλα κλάσματα, μικρότερον τῆς μονάδος, εἰς τὴν

ὁποῖαν ἀναφέρεται. Μονὰς ἐλήφθη ἐδῶ ὅλη ἡ ἀπόστασις τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τῆς γῆς. "Ὅταν δὲ συγκρίνῃ τὸ ἀπόστημα μὲ λεύγας, τότε αἱ 85000000 λεύγαι εἶναι ὄλοσχερῆς ἀριθμὸς, τοῦ ὁποίου μονὰς εἶναι ἡ λεύγη.

Ἄς ἔλωμεν τώρα εἰς τὴν δευτέραν φιλονεκίαν. Ὁ κ. Β. (§ 36 καὶ § 47) ἀγωνίζεται νὰ καταργήσῃ τὴν ὁποῖαν οἱ Μαθηματικοὶ ἔχουσιν ἔννοιαν τοῦ συγκεκριμένου ἀριθμοῦ· καὶ μὲ μεγάλην ὑπεροφίαν βρίζει ὄλους τοὺς Μαθηματικοὺς, ὀνομάζων αὐτοὺς φαντασιώδεις, τέρατα πλάσσαντας καὶ τὰ παρόμοια! Τοῦτο εἶναι παράξενον τῶντι· ἄλλ' ἀκόμη παραξενώτερον γίνεται, εἰάν μάθωμεν καὶ τὴν ἀφορμὴν. Ἡ ἀφορμὴ καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἕβρων εἶναι, ὅτι δὲν ἐνόησε, τί δηλοῖ ὁ τεχνικὸς ὄρος, **συγκεκριμένος ἀριθμὸς**. Νομίζει, ὅτι οἱ Μαθηματικοὶ ὀνομάζοντες τοὺς ἀριθμοὺς **συγκεκριμένους**, τοὺς μετέβαλον τάχα εἰς παχυλά πράγματα (τοῦτο γίνεται φανερόν ἐκ τῶν παραδειγμάτων του) (!!!). Διὰ τοῦτο κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσω ἐδῶ τοὺς ὀρισμοὺς τῶν τεχνικῶν ὄρων, **συγκεκριμένος καὶ ἀφηρημένος ἀριθμὸς**.

Ἀφηρημένου λέγομεν τὸν ἀριθμὸν, ὅταν τὸν νοῦμεν ἀφηρημένως, χωρὶς νὰ ἀποβλέπωμεν, ἂν εἰς ταῦτα ἢ ἐκείνα τὰ ποσὰ ἀναφέρεται.

Συγκεκριμένον δὲ, ὅταν, νοῦντες του, ἀποβλέπωμεν ἐν ταῦτῳ εἰς τὴν ποσὰ, εἰς τὰ ὁποῖα προσδιορισμένως ἀναφέρεται.

Εἰς τὴν μικτὴν ἀριθμητικὴν (ὡς φιλονεκῆ ὅσον θέλει ὁ κ. Β.) εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποβλέπωμεν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἀριθμοὶ ἀνάγονται ποσὰ· ἄλλως δὲν ἐξεύρομεν ἕξερρον, εἰς τίνα ποσὰ ἀναφέρονται οἱ ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν προκύπτοντες ἀριθμοί· π. χ.

	πηχ.	γρ.	πηχ.	γρ.
Α.	1	5	10	χ
	γρ.	πηχ.	γρ.	πηχ.
Β.	1	5	10	χ

Αἱ προκείμεναι ἀναλογίαι ἐκφράζονται διὰ λέξεων ὡς ἐφεξῆς· Α. εἰς πῆχυς (ὑψίσματος) ἔχει λόγον πρὸς 5 γρόσια,

ὡς καὶ 10 πήχεις πρὸς χ, τὴν ζητούμενην ποσότητα γροσίου. Β. 1 γρόσιον ἔχει λόγον πρὸς 5 πήχεις (ὑφάσματος) ὡς καὶ 10 γρόσια πρὸς χ, τὴν ζητούμενην τῶν πήχεων ποσότητα. — Ἐκαστος καὶ μικρὸν ἂν προσέξῃ, καταλαμβάνει, ὅτι αἱ ἀναλογίαι αὗται οὔτε περιέχουσιν ἀνοησίαν τινά, ὡς φαντάζεται ὁ κ. Β., οὔτε εἶναι δυνατόν ἐξ αὐτῶν νὰ συναχῶσι τὰ, ὅσα ΘΕΛΕΙ νὰ συνάγονται, ἀλλόκοτα: ὅτι ἡ Ὑλη τοῦ ὑφάσματος ἐμβάλλεται ἐκ τῶν νομισμάτων, καὶ τὰ νομίσματα ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ παρέμοια. —

Ἡ εὐρεσις τοῦ ἀγνώστου εἰς τὰς προκειμένας ἀναλογίας γίνεται διὰ τῆς μεθόδου τῶν τριῶν· ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἀναλογίας εἶναι μονάς, πολλαπλασιάζονται μόνον οἱ μέσοι ἔροι 5 χ 10, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν γινόμενον 50 εἶναι ὁ ζητούμενος ἀριθμός. Ἄλλ' εἰς τὴν πρώτην ἀναλογίαν τὸ 50 ἀναφέρεται εἰς γρόσια, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἰς πήχεις.

Ἄν ὁ κ. Β. δὲν θέλῃ νὰ ἀποβλέψῃ παντάπασι εἰς τὰ ὅποια ἐδῶ οἱ ἀριθμοὶ ἀναφέρονται προσδιωρισμένα ποσά, ἀλλ' ἐκδέχῃ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὴν ἀναλογίαν 1 : 5 :: 10 : χ = 50, τότε δὲν ἐξεύρει βέβαια εἰς τί ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς 50, οὔτε εἰς τὴν πρώτην οὔτε εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν· φρονιμώτερα βέβαια ἦθελε πράξει, ἂν ἐφρόντιζε νὰ μάθῃ τί ἐννοοῦσιν οἱ Μαθηματικοὶ μὲ τούτους τεχνικοὺς ὄρους, ἀφηρημένους καὶ συγκεκριμένους ἀριθμούς· διὰ νὰ μὴ ἀναγκάζηται νὰ καταφεύγῃ εἰς ἀλλόκοτα σοφίσματα, καὶ νὰ παίξῃ μὲ τὰ σημεῖα † καὶ — . . . !!!

Ἄς μεταβῶμεν καὶ εἰς τὸν πρόλογον.

(Κεῖται οὗτος τοῦ προλόγου.)

Εἰς τὴν σελίδα 1' ὁ κ. Β. μόνον τὴν Μαθηματικὴν ὑπερκελεύει, ὅλον δὲ τὸ πλῆθος τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καταφρονεῖ μὲ μεγάλην ὑπεροφίαν! Ἀπίνων τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰ παχία λόγια εἰς τὸν κ. Β. ἔρχομαι νὰ ἐκθέσω ἐδῶ μὲ συντόμιαν, τί συνεισφέρει κυρίως ἡ Μαθηματικὴ εἰς τὴν καθολικὴν παιδείαν τοῦ ἀνθρώπου.

(Τίς ἢ ὁκ τῆς Μαθηματικῆς ἀφέλεια.)

Μεγάλη καὶ πολυειδὴς εἶναι ἡ τὴν ὅποιαν ἐκ τῆς Μαθη-

ματικῆς ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ἀφέλεια. Ταύτην ἐμπαρεῖ νὰ διαίρῃσθαι εἰς δύο· α. μὲν εἰς ἔμμεσον, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνηκουσίαν ἢ ἐπιβροῇ τῆς Μαθηματικῆς εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ἐργασίας, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς, ὡς προπαρασκευῆς εἰς ἄλλας ἐπιστήμας· καὶ β. εἰς ἄμμεσον ἀφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου, καθότι ἡ Μαθηματικὴ συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὅτι ἡ πρώτη εἶναι μεγάλη, εὐκόλῃ ἐμπαρεῖ νὰ ἐννοησῆται. Πολλὰ ὀλίγα βέβαια ἐργασίαι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὅσαι δὲν ἔχουσι χρεῖαν ἐν μέρει τῆς Μαθηματικῆς· τὸ δὲ πλειότερον μέρος τῶν ἀνθρωπίνων ἐργασιῶν ἐπισηρίζονται ἐν μέρει εἰς μαθηματικὰς ἀρχάς, καὶ τελειοποιῶνται, καὶ ἐμποροῦσιν ἀκόμη νὰ φθάσωσιν εἰς μεγαλητέραν ἐντέλειαν, καὶ ὅσον πρὸς τοὺς ἄλλοις ἡ Μαθηματικὴ δίδει εἰς αὐτὰς θαυμάσιαν βοήθειαν. Ἐπι τῆς χρῆσις τῆς Μαθηματικῆς ὡς προπαρασκευῆς εἰς ἄλλας ἐπιστήμας εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος. Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων ἀρκεῖ νὰ φέρῃ εἰς παράδειγμα μόνον τὴν Φυσικὴν καὶ Γεωγραφίαν, αἵτινες θέλουσι μείνειν τῶνδε κολαβαί, ἐὰν σερηθῶσι τὴν ὅποιαν δέχονται μεγάλην τῆς Μαθηματικῆς βοήθειαν. Ἄλλὰ παντάπασι μικροτέρα δὲν εἶναι καὶ ἡ ἄμμεσος τῆς Μαθηματικῆς ἀφέλεια. Καμία ἄλλη ἐπιστήμη δὲν ἐξακολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς μὲ τὴν ἀκρίβειαν, ὡς ἡ Μαθηματικὴ. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐπιστήμη, εἰς τὴν ὅποιαν σχεδὸν πάντοτε ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ φθάσῃ ἕως εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς βεβαιότητος· καὶ τοῦτο βέβαια δίδει εἰς τὰς γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου τὸ σερεῖον καὶ ἀδιάσειστον, ὡς εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιστήμην. Ἡ Μαθηματικὴ ἐξασκεῖ τὸν νοῦν, καὶ τοῦτο συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος· διότι αἱ δυνάμεις ἀποκτώσι διὰ τῆς ἀσκήσεως μεγαλητέραν ἰσχύν. Εἰς ταῦτα συντρέχει καὶ ἡ ἀξιόλογος μέθοδος, μὲ τὴν ὅποιαν πραγματεύεται τις τὴν Μαθηματικὴν. Ὁ Μαθηματικὸς ἀρχίζει ἀπὸ τὰς ἀπλουστάτας προτάσεις, προχωρεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς συνθετωτέρας ἀληθείας, καὶ τελευταῖον συνάγει συμπεράσματα περὶ πραγμάτων, αἵτινα φαίνονται, ὅτι ὑπερβαίνουσι πᾶσαν δύναμιν τοῦ νοῦς. Ἄλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ ἀφεξῆς. Ὁ Μαθηματικὸς ἀρκεῖται εἰς μέτριον ἀριθμὸν προτάσεων (ἀρχῶν εἴτε κοινῶν), εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὁποίων ὅλα καὶ αἱ πλέον δύσκολοι συζητήσεις ἐπισηρίζονται.

Τοιαύτη είναι ἡ ἐκ τῆς Μαθηματικῆς ἀφέλεια. Ἄλλα μὲν ὅλας τὰ ἀξιόλογα ταῦτα προτερήματα ἡ Μαθηματικὴ μόνη δὲν ἀποτελεῖ ὀλοκληρὸν τὴν παιδείαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως καὶ ἂν θεωρήσωμεν τὸ πρᾶγμα, αἱ μαθηματικαὶ γνώσεις εἶναι μνησθεῖς· πεπορίζονται μόνον εἰς τὰ ἑξωτερικὰ τῶν πραγμάτων. Τὰ κυρίως ἀντικείμενά των εἶναι ὁ χρόνος καὶ τὸ διάστημα (αἱ δύο συνθήκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφαίνονται τὰ ἀντικείμενα). Αὐτὴν δὲ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων διδάσκουσιν ἄλλαι παρὰ τὴν Μαθηματικὴν ἐπιστήμαι. Ἐὰς λάβῃ εἰς βοήθειαν ἡ Μαθηματικὴ καὶ τὴν πείραν (μόνη ἡ Μαθημ. φρονεῖ ὁ κ. Β. μετὰ τῆς πείρας ἀνακαλύπτει τὰ μυστήρια τῆς φύσεως!), τί ἄλλο ἐμπορεῖ νὰ γεννήσῃ παρὰ τὴν μικτὴν μαθηματικὴν; Τί λέγω! οὔτε αὐτὴν τὴν μικτὴν Μαθημ. δὲν εἶναι ἱκανὴ μόνη νὰ γεννήσῃ, χωρὶς νὰ συνδράμῃ ἐπίσης καὶ ἡ Φυσικὴ. Ὁ σκοπός μου δὲν εἶναι νὰ πέσω εἰς τὸ ἐναντίον ἄκρον, νὰ σιμυρῶ τὴν Μαθηματικὴν καὶ νὰ υπερψύσω τὰς ἄλλας ἐπιστήμας· ὄχι· μὴ γένοιτο! Τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ σχολαστικοῦ καὶ ἡμιμαθοῦς. — Ὁ ἡμιμαθὴς δεστίς μίαν μόνην ἐπιστήμην ἐμαθεν ἀμελήσας τὰς ἄλλας, αὐτὸς μόνος ἐπαινεῖ μὲ ὑπερβολὴν τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ἔτυχεν νὰ μάθῃ, καὶ καταφρονεῖ ἀπειροκάλως ὅλας τὰς ἄλλας· μόνος ὁ ἡμιμαθὴς λέγω· διότι, ὅστις ἐσπούδασεν μὲ ἀκρίθειαν ὁποιαυδήποτε ἐπιστήμην καὶ ὄλην τὴν ἔκτασιν, ἐκεῖνος ἐγνωρίσεν πραγματικῶς τὴν γεννὴν συγγένειαν, τὴν ὁποίαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἔχει πρὸς ὅλας τὰς ἄλλας ἢ ἐπιστήμης του, καὶ δὲν τολμᾷ νὰ καταφρονήσῃ οὔτε τὴν παραμικρὰν ἀπὸ τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας. — Ὁ σκοπός μου ἐξεναντίας εἶναι νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἐκάστην ἐπιστήμην τὴν πρέπουσαν ἀξίαν. Μία καὶ μόνη ἐπιστήμη, ὅποια καὶ ἂν ἦναι, δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ φέρῃ τὸν ἀνθρώπου εἰς ἱκανὸν τῆς παιδείας βαθμὸν. Ὅλοι δὲ σχεδὸν αἱ ἐπιστήμαι ὁμοῦ ἐνωμέναι δύνανται νὰ ἀναβάσωσι τὸν ἀνθρώπου εἰς τὸν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, ὑψηλὸν βαθμὸν τῆς Παιδείας. Ὁ σύλλογος τῶν ἐπιστημῶν ὁμοιάζει ἀξιόλογον τι νὰ εἰκόνα, τῆς ὁποίας ἕκαστον μέλος εἶναι μὲν θαυμασιῶς ἐκτελεσμένον, τὸ ὅλον δὲ, ὅπου θεωρεῖται ἡ ἁρμονία τῶν μελῶν, τὸ διασπαρμένον ποικίλλον συρρέει εἰς ἓν, καὶ τὸ ἓν μέλος δεκνύει τὸ ἄλλο λαμπρότερον, τῆς δίδει τὸ πλήρες

κάλλος (*). Οὕτω καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας· οὔτε αὐτὴ μόνη οὔτε ἐκεῖνη μόνη ἢ ἐπιστήμη, ἀλλ' ὅλοι ὁμοῦ ἀπαρτίζουσι τὸ ὅλον σῶμα τῆς παιδείας. Ω! πόσον ἔλαμπαν ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, Πλάταυος, Ἀριστοτέλεις, Δειδιύτιοι, Κάντιοι καὶ ἄλλοι πάμπολλοι, τοὺς ὁποίους ἐχειρωγώγησαν ὅλοι σχεδὸν αἱ ἐπιστήμαι!

Εἰς τὴν Σελίδ. 9'. δεκνύει ὁ συγγραφεὺς, ἧτι δὲν ἐκρινε μὲν τόσον καλὸν τὸ συγγράμματον· ἀπεφασίσα δὲ νὰ τὸ ἐκδώσῃ εἰς φῶς, γνωρίζων, ὅτι τὰ πνεύματα τῶν ὁμογενῶν δὲν εἶναι ἐπιτὴνδεῖα δι' ἄλλα καλῆτερα συγγράμματα!

» Οἷος εἶναι ὁ σῶμαχος (λέγει ῥητῶς) τοιαῦτα
 » πρέπει νὰ ἦναι καὶ τὰ φαγητὰ. κ. τ. λ.
 ἀξιόλογον τῶν ὄντι δικαιολόγημα εἰς τοιαύτην φρικτὴν πρὸς ὅλον τὸ γένος καταφρόνησιν!

Ἄν οἱ σῶμαχοι (εἴν μὲ ἦναι συγχωρημένον νὰ μεταχειρισθῶ τὴν μεταφορὰν τοῦ κ. Β.) τῶν ὁμογενῶν δὲν εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς ὑγιεῖς, τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτοὺς φαγητὰ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἦναι καλομαγειρευμένα καὶ εὐπεπτα· διότι ἀδύνατοι σῶμαχοι κακομαγειρευμένα καὶ δύσπεπτα φαγητὰ δὲν ἐπιδέχονται.

Ἄλλ' εἶναι δίκαιον νὰ καταφρονῇ ὁ κ. Β. μὲ τὴν ὑπεροφίαν ὅλου τοῦ γένους; Τοιαῦται καταφρονήσεις καὶ εἰς τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα δὲν ἦσαν συγχωρημένα· πολὺ κλειότερον τώρα, ὅταν ὄχι μόνον πολλοὶ νέοι ἀπὸ τοὺς εἰς τὰ σοφὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης σπουδύσαντας (τῶν ὁποίων κατ' εὐτυχίαν ὁ ἀριθμὸς καθ' ἡμέραν αὐξάνει) εἶναι εἰς κατάκεισιν νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸ γένος ἀφέλιμα τῶν ὄντι καὶ καλὰ συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπὸ τὰ καλὰ γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος ἐξερχόμενοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ κρίνωσι καὶ κατ' ἀξίαν νὰ τιμῶσιν τοιαῦτα μαγειρεύματα! Καὶ ἄλλα παρόμοια περιέχει ὁ πρόλογος· ἀλλ' ἀρκούσι τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα.

Ἄφου λοιπὸν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο καὶ ἡ περιποσότητος θεωρία, καὶ ἡ ἐννοια τῆς μονάδος καὶ ἡ ἐννοια τοῦ

(*) Τοιαύτην θαυμασίαν παρεβολὴν ἔκαμα γενημένος τις σοφός.

αριθμοῦ εἶναι σαφῆ· Ἄρα οὔτε ἔνωσιν ὀρισμένον ὄρθον δὲν εὐ-
 ρίσκειται, οὔτε ἔνωσιν λόγου εἰς τὰς ἀριθμητικὰς πράξεις· Ἄρα
 ἄλλο παρά συγχύσεις καὶ παραλογισμούς δὲν ἀπαντᾷται·
 Ἄρα κ. τ. λ. . . Τί ἐμπορεῖ τούτο (διὰ τὴν ἐπανεῖλθαι
 εἰς τὸ θέμα τῆς παρουσίας διατριβῆς) νὰ συνεισφέρει εἰς
 τὴν παροῦσαν τοῦ γένους χρεῖαν; καὶ, ὅποιαν τῶ-
 ξιν ἀξίζει νὰ λάβῃ μεταξὺ ὧσιν ἔχομεν τῆς
 Μαθηματικῆς συγγραμμάτων; Ἄς ψηφίσωσιν ἄλλοι
 περὶ τούτων· ἐγὼ δὲ εὐχομαι εἰς τὸ γένος μου τὰ καλλήτερα
 Γ. Γλαράκης.

Φίλοι Ἐκδότης τοῦ Δ. Ἑρμοῦ.

Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων πεκταυμένων εἰς διάφορα μέρη
 τοῦ Δ. Ἑρμοῦ ἐθεώρησαν αὐτὴν μας τὴν φιλολογικὴν ἐφημε-
 ρίδα, ὡς ἓν ἀπὸ τὰ πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους συντελεστικώ-
 τατα μέσα, καὶ μάλιστα εἰς τὸ τρίτον τετράδιον τοῦ παρελ-
 θόντος ἔτους εὐρίσκονται ἀναντιρρήτοι ἀποδείξεις τῆς γνώμης
 αὐτῆς, ὡς τὴν σήμερον πολλὰ ἀλλοίω ἔμειναν οἱ τὰ ἐναντία
 φρασεύοντες. Ἄλλα καὶ χωρὶς τούτου, ποῶς μὲ ὄρθον κρίσιν καὶ
 φίλος τῆς ἀληθείας δὲν βλέπει ἐναργέστατα τὴν ἐξ αὐτῆς με-
 γάλην ἀφέλειαν, καὶ μόνον κατ' ὅσον ὡς φιλολογικὴ ἐφημε-
 ρὶς ἐνασχολεῖται εἰς τὴν κοινοποίησιν τῶν φιλολογικῶν τοῦ
 γένους πραγμάτων; Τούτο τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα μᾶς ἐβ-
 γάζει, διὰ τὴν εἶπαι οὕτω, ἀπὸ τῶν σενιπτατόν μας κύκλου,
 μᾶς μεταεὶδάξει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μεγεθύνει καὶ γενικεύει τὰς
 ἰδέας καὶ ἐπιθυμίας μας, καὶ ἐκτείνει ἀκαλύπτως καὶ τοῦ νόου
 καὶ τοῦ θυμοῦ μας, τὴν σφαιρῶν. Δι' αὐτοῦ περιηγηθῆμεθα
 καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν περρωτισμένην Εὐρώπην, παρατη-
 ροῦμεν τῶν φιλοκάλων ὁμογενῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς
 παιδείας προσπαθήσεις των, καὶ ἐρεθίζομεθα πρὸς μίμησιν τῶν
 ἀξιολόγων τούτων ἀνδρῶν, ἢ αὐξάνει ὁ ζῆλος καὶ τὸ θάρρος
 μᾶς βλέποντες καὶ ἄλλους πολλοὺς συνεργάτας. Δι' αὐτοῦ
 συναναστροφόμεθα μὲ τοὺς ἀπανταχοῦ σπουδαίους Ἕλληνας,
 γνωρίζομεν τὰ φρονήματά των, τὰ παραβέλλομεν μὲ τὰ ἐδι-
 κά μας, καὶ οὕτω ἀνεκτισθῆτως πολλαπλασιάζομεν τὰς ἰδέας

μας, γυμνάζομεν τὸ κριτικὸν μας, ὀλιγασεύομεν τὰς πρόλι-
 φεις μας, καὶ κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἐλευθεροῦμενοι ἀπὸ τῆς κατα-
 κυρευούσης τοὺς περιορισμένους νόας φιλαυτίας τὸν ἀλέθριον
 ζυγὸν, γινόμεθα καὶ εἰς τὸ κοινὸν χρησιμώτεροι. Οἱ συντρέ-
 χοντες λοιπὸν εἰς τὴν διατήρησιν τοιοῦτου κοινωφελούς συγ-
 γράμματος εἶναι ἀξιοὶ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν ἐπαίνων ὁ-
 λων τῶν ὁμογενῶν, ὡς ἀληθεῖς φίλοι τῶν καλῶν καὶ ἐνεργοὶ
 τῆς προόδου μας, καὶ δικαίως πρέπει νὰ κυρῶνται εἰς ὅλον
 τὸ γένος αἰ πρὸς τὸν Δ. Ἑρμῆν εὐεργεσθῆναι. Τοιοῦτοι ἄν-
 δρες ἐνθερμοὶ τῶν καλῶν ζηλωταὶ, σοφίζουσι καὶ τὴν ἄλλως λαμ-
 πρῶν Κωνσταντινουπόλιν· οὗτοι μαθόντες τὴν πρὸ ὀλίγου ἐπαται-
 λουμένην τοῦ Δ. Ἑρμοῦ δυσυχίαν, συνεισέφεραν προθύμως καὶ
 γενναίως εἰς τὸ νὰ ἐμποδισθῆ ἢ πτώσις του, μὴ ζεργόντες
 κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ὑσεριθώμεν τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀφέλειαν,
 καὶ τὴν παρὰ τῶν σφαιρῶν ξένου τιμῆν. Διατοῦτο πιθόμενος
 μᾶλλον εἰς τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ αἶσθημα, παρὰ εἰς τὴν εὐ-
 γενῆ αὐτῶν μετριοφροσύνην, ἰδοὺ ἐπέλα εἰς τὴν Ἑλλογιμό-
 τητά σας τὴν καταγραμῆν τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, καὶ κηρή-
 ξατε αὐτὰ διὰ τῆς ἐφημερίδος σας εἰς τὸ πανελλήνιον. (*)

(*) Ἰδοὺ ἡ καταγραφή τῶν ἀναφερομένων ἰδιαιτέρων συνδρομητῶν.

Ἰωάννης Ραχὴς ἰατρὸς δι' ἓν ἀντίτυπον	Γρέσια	100
Σ. Παπαγεωργίου	ὁμοίως	150
Ἰωάννης Ἑβένος	ὁμοίως	100
Γ. Κατακίτης	ὁμοίως	150
Κυριακὸς Κουμπάρης	ὁμοίως	150
Δημήτριος Ἀποστόλου Παπα, χωρὶς ἀντ.		100
Μέτρος Σκυλιτῆς Ὀμηροῦ	ὁμοίως	100
Ἰωάννης Μπαρμπῆς δι' ἓν ἀντίτυπον		85
Παναγιώτης Σέκερις	ὁμοίως	150
Ἀναστάσιος Ἰωάννου Κέντηρη	ὁμοίως	150
Χριστόδουλος Παναγιῶτη Ἰατρὸς	ὁμοίως	500
Δύο ἀνώνυμα φέλοι λογοί	ὁμοίως	100
Ἡστιάδης Φιλίππου	ὁμοίως	100
Ἰωάννης Γεωρ. Παναγιώτου χωρὶς		200
Παλαιολόγος Λεμονῆς	ὁμοίως	50
Πελοπόλεμος Διογενίδης δι' ἓν ἀντίτυπ.		100
Σ. Πολυγηράκης	ὁμοίως	65
Ἀλέξανδρος Μικρός χωρὶς		150
Κωνσ. Λέλλης	ὁμοίως	75
Νικόλαος Στοιχνακῆ	ὁμοίως	50
Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος		100
Δικαίος δι' ἓν ἀντίτυπον		

Εἰς ταύτην τὴν εὐκαιρίαν δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ ζῆλος καὶ ἡ προθυμία τοῦ κυρίου Ἰωάννου Πολυχρονιάδου· οὗτος ὁ πρὸς τὰ καλά ἐνθουσιασμένος ὁμογενὴς μας, ὁ διὰ τὴν εὐλαβικὴν φιλογενεῖάν του γνωστός εἰς πολλοὺς τῶν λογίων μας καὶ φιλοκάλων, θεωρῶν εἰς τὴν παρούσαν μάλιστα ἐποχὴν, ὡς τὸ κυριώτερον χρέος παντὸς Ἑλληνοῦ τὴν περὶ τὰ κοινωφελῆ φροντίδα, δὲν παύει συνεργᾶν κατὰ δύναμιν εἰς ὅλα τὰ γενικῶς, ἢ μερικῶς τὴν τοῦ γένους βελτίωσιν ἀφ' ἑαυτῶν· οὗτος καὶ τῶρα μάθων τὰ περὶ χρηματικῆς καταστάσεως τοῦ Λ. Ἑρμοῦ, ἔτρεξεν εὐθύς εἰς ὄλας τὰς δυναμένας φίλους του· παρέστηκε τὴν μεγάλην χρεῖάν του, καὶ ἀναδεχθεὶς τὴν περὶ τούτου φροντίδα καὶ ἠυξήσεν ἐμμέσως, καὶ εὐκόλυνε τὴν συνδρομὴν. Πόση λοιπὸν χάρις χρεωσθεῖται καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα!

Εἰς ταύτην προσέτι τὴν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ μὴν φανῶ ἀδιάφορος εἰς τὴν φιλικὴν σας παραγγελίαν, κ' ἐνταυτῷ πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ βλέπουν τὰ σχολεῖα μας μεταβυβιζόμενα, καὶ τοὺς κοπιᾶζοντας διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τιμωμένους ἀπὸ τοὺς φιλοπατρίδας ὁμογενεῖς καὶ τοὺς προϋχοντάς μας, σᾶς δίδω καὶ τὴν ἀκόλουθον χαροποιᾶν εἰδήσιον. Οἱ κατὰ τὸν Γαλατῶν φιλογενεῖς Ἕλληνες, ἀπὸ πατριωτικῶν ζήλων κινούμενοι, ἀπεφασίσαν νὰ ἀποκαταστήσουν τὸ ἐκεῖ σχολεῖον εὐμέθοδον, τελειότερον, ἐλευθέρον, εἰ δυνατόν, ἀπὸ τὴν κατατυραννεύσαν τὰ περισσότερα σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολαστικὴν ἀβλιότητα καὶ ἀλαζονείαν (*), καὶ σύμφωνον, ὅσον ἐνδέχεται μὲ τὸ περὶ και-

(*) Πολλοὶς μὲ παρρησίαν νὰ ἀξιάσω τὴν κατάστασιν τῶν σημαντικωτέρων σχολείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ νὰ σας πέμψω τὰς παρατηρήσεις μου, διὰ νὰ μάθουν οἱ ὁμογενεῖς, πόσον συναγωνίζονται μὲ τὰς λοιπὰς Ἑλληνικὰς πόλεις διὰ τὴν φωτισμὸν μας καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ πολλὰ δύναμὴν πόλις, ἡ καθέδρα καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἰσχυρότων. Μὴ δέλων λοιπὸν νὰ φανῶ τῶν φιλικῶν χρεῶν παραβίτης, καὶ ἀδιάφορος περὶ τῶν φιλολογικῶν πραγμάτων τοῦ γένους, καὶ γνωρίζων ὄνταυτῇ πόσον ἀίτια οὗτοι ἀξιάσεις εἶναι ὠφέλιμοι, ἀδαπάνησα εἰς τοῦτο τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὀλιγαχρονίου εἰς Κωνσταντινούπολιν διατριβῆς μου. Ἀλλὰ καὶ ἐβόλην

δείξας τὴν σήμερον κυριεῦον πνεῦμα, καὶ τρόπου τινὰ νὰ τὸ συζητήσων ἐκνείου, καὶ κατέβαλαν προθύμως τὰ εἰς τοῦτο ἀπαιτούμενα χρήματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ μίτε τὰ χρήματα, μίτε τὰ διάφορα ἀνάλογα μέσα, τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σύστασιν καὶ

τὸ εὐνομασθὲν Σχολεῖον τοῦ γένους ἐλκυσσε καὶ ἄπραπε νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχήν μου· καὶ μόνῃ αὐτῇ τῇ ὀνομασίᾳ δίδει εἰς πάντα Ἕλληνα τὸ δικαίωμα νὰ ἐραυνήσῃ καὶ νὰ πληροφρηθῇ, ἂν τὸ εἴθῃ σχολεῖον οἶνον ἀξίου, καὶ μάλιστα τὴν σήμερον, τίτλου τοσούτου λαμπροῦ, ἂν δηλαδὴ, καὶ πῶς παρὰ δίδονται εἰς αὐτὸ, ὅσα μαθήματα δύνανται καὶ συμφέροι νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ἐκείνων τῶν ἀθανάτων ἐκείνων διδασκάλων καὶ ἡθοποιῶν διης τῆς παροῦσας ἐμῆνης Ευρώπης· ἂν, καὶ πῶς ἐνοργῇ εἰς ὅλον τὸ γένος, καὶ ἂν πρὸς τοὺς ἄλλας καταβάλλεται ἀπ' ὅλους τοὺς κατὰ δύναμιν, ἢ καὶ παιδαίαν προύχοντες τοῦ γένους ἡ δυνατὴ ὀπιμάσια περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς βελτιώσεως βελτιώσεώς του. Ἀλλὰ διὰ τὴν αἰφνίδιον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλου ἀναχώρησίν μου δὲν ἐπρόφρασα νὰ βάλω εἰς τὴν τάξιν τὰς περὶ τούτου τοῦ σχολεῖου καὶ μερικῶν ἄλλων παρατηρήσεις καὶ σκέψεις μου· ὅταν ὁμως ἰσχυρώσω, δέλω ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου, καὶ τότε, ἐλπίζω, θέλει ἀποδειχθῆ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ὅτι εἰς τὰ περισσότερα σχολεῖα αὐτῆς τῆς πόλεως κυριεῖται μεγάλη ἀμεθοδία, ἀφόρητος σχολαστικὴ ἀλαζονεία, καὶ ὅση ἐνδέχεται ἀτόλεια· ἴσως ἕως τότε προφθᾶσω νὰ ἴδω καὶ τὰ σχολεῖα τῶν Κιωμαίων, τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Χίου, καὶ ἢμπορῶσω νὰ προσθέσω καὶ περὶ αὐτῶν τὰ οὐσιωδέστερα. Πρέπει ὁμως νὰ προηξέω, ὅτι εἰς ὅσα μέλλω γὰ γράφω δὲν ἔχω σκοπὸν ν' ἀκολουθήσω τὴν γνώμην ἐκείνων, ἕως φρονούν ὅτι μόνον τὰ καλά μας συμφέροι καὶ πρέπει, διὰ τὴν δόξαν τὰχα τοῦ γένους, νὰ κηρύττωνται, τὰ δὲ ἐναντία νὰ καλύπτονται μὲ τὴν ἀξιομαρτυρίαν καὶ νενοδοξὸν σιωπὴν, ἢ νὰ ἐσθίζωνται μὲ τὴν βδελυρᾶν κολακίαν· ἀλλὰ θύλω φωνὴ πιστότατος φίλος τῆς ἀληθείας, ἀξιατάκων ἀπαθρόστα τὰ πράγματα, καὶ δὲν θύλω ἔμποδισθῆ ἀπὸ κενύνα ἄλλον σοχασμὸν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν αἰτίων καὶ αποτελεσμάτων. Ἀληθινὰ, ἢ ἀλήθεια εἶν' μαλιώτερα, καθὼς λέγει καὶ ἡ παροιμία, ἀλλ' ἡ σιωπὴ καὶ ἡ κολικαία ἕως τῶρα εἰς τὴν μᾶλλον ὠφέλησαν, καὶ εἰς τί ἢμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν; Ἄς μαλόνουν ὅσοι δὲν προσπαθοῦν νὰ μὴ τρομάζουν τὴν ἀλήθειαν· ἀπὸ τὴν ἀπάτην καὶ κολακίαν, ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ ἀδιαφορίαν πηγάζουν αἱ περισσότεραι δυστυχίαι μας· ὅς μὴ προστρέχωσι τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλεύθρια μέσα ἄνθρωποι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖσι ἐλπίζομεν ἀμέσως τὸν φωτισμὸν μας. Ὅπως καὶ ἂν εἴναι, ἐγὼ δὲν τολμᾶ μὴτε νὰ σιωπήσω, μίτε γὰ παραμορφῶσαι τὰ πράγματα. Καὶ λοιπὸν ἂν εἴχη

διατήρησιν τῶν τοιούτων κοινωφελῶν καταστημάτων δὲν δύνανται νὰ προξενήσουσι ἀφέλειαν χωρὶς τὴν ἐπισημίαν φιλογενεῶν καὶ εὐδημόνων ἀνθρώπων, ἔκλεξαν ἔλοι συμφώνως ἐπισημίαν ἀνεξάρτητον τὸν κύριον Πολυχρονιάδην, ὡς ἱκανὸν διὰ τὸν πραγματικὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀφελείας ζήλον του, διὰ τὰ περὶ ὀρθῆς παιδείας φρονήματά του, καὶ διὰ τὴν μὲ πολλοὺς τῶν σπουδαίων ὁμογενῶν φιλίαν του, νὰ διοργανίσῃ τὸ σχολεῖον ἀναλόγως μὲ τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως του. Τὴν εἰς τοῦτο ἱκανότητα τοῦ ἀνδρὸς γενωρίζουσα κάλλιμα καὶ ἡ αὐτοῦ Σεβασμιωτάτη Παναγιότης, ὅχι μόνον ἐνέκρινε τὴν εὐτυχῆ ἐκλογὴν τῶν φιλοκάλων ἐπιτρόπων τοῦ ῥηθέντος σχολείου, ἀλλὰ καὶ ἐπεκύρωσεν αὐτὴν μὲ Πατριαρχικὴν τῆς γραμμῆς, ἀποδεχθεῖσα καὶ ὅλας τὰς γενομένας συνθήκας ὡς δὲν μένει πλέον ἄλλο ἐμπόδιον, εἰ μὴ ἡ τῶν ἀξίων διδασκάλων σπανιότης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐλπίζεται καὶ ἡ τούτου διαρθρωσις, καὶ τότε ὁ κύριος Πολυχρονιάδης θέλει φροντίσει νὰ κοινοποιήσῃ δι' ὑμῶν τὰ περὶ τῆς τάξεως, μεθόδου, καὶ ὅλης τῆς καταστάσεως τοῦ σχολείου, παρικινῶν καὶ τοῖς πεπειθευμένους τοῦ γένους μας νὰ συνεισφέρουσι διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ σκέψεων των εἰς τὴν πρόσδον καὶ βελτίωσίν του.

Σὰς πέμπεται καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους Πατριαρχικὴν γράμμα, διότι εἶναι ἄξιον νὰ καταχωρηθῇ εἰς τὴν ἐφημερίδα σας, ὡς δηλωτικὸν τοῦ ὑπὲρ τῆς παιδείας ζήλου καὶ τῶν φρονημάτων τοῦ σεβασμιωτάτου μας Πατριάρχου.

ἔσθε, ὅτι ὁ Α. Ἐρμούδου δὲν εἶναι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ διακῆ τὸ αὐτὴν κωστήτητα, παρεκάλω νὰ μοι τὸ σημειώσατε, διὰ νὰ μὴ κοπιῶσω εἰς μάτην (*).

(*) Οἱ ἐκδόται τοῦ Α. Ἐρμούδου νομίζουσι τούλαχιστον ὅτι πάντοτε εἶχαν καὶ ἔχουσι καὶ θέλουσι εἶχει τὸ δικαίωμα νὰ κηρύττωσι διὰ τοῦ Ἐρμούδου τὸσον ἀδίκαια πράγματα, ὅποια εἶναι αἱ περὶ τῶν σημερινῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος, καὶ παρὶ παντὸς ἄλλου πράγματος ἀφορῶντος τὴν παιδείαν τοῦ γένους, ἀγγαλίαι καὶ γνώμαι τῶν συνεργῶν του, εἰάν ἔμμεν ἐκθέτῶνται αὐταὶ μὲ ἀληθειαν καὶ φρόνησιν ὅπως εἶναι κυρίως ὁ σκοπὸς τοῦ Ἐρμούδου. Ὅθεν παρακαλοῦμεν τὸν φίλον ἐπιστολόγραφον, εὐθερέως νὰ γράψῃ καὶ νὰ μᾶς εἰπῇ διὰ τὸν Ἐρμούδου ὅσα ὑπόσχεται.

Ὅλιγον ἔλειψε νὰ ἀποσιωπήσω τὸν ζήλον, τὸν ὁποῖον δεικνύουσι οἱ ἀξέπαινοι Πάτριμοι εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσουσι τὸ σχολεῖον τῆς νήσου των, ἀναλόγως μὲ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς παιδείας μας, καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τωρινῆς ἐποχῆς, τοσοῦτον λαμπρὸν καὶ ἀφελίμον, ὅσον ὑπῆρχε καὶ πρὸ μερικῶν χρόνων. Ὅλοι σχεδὸν τῆς νήσου ταύτης οἱ κάτοικοι καταγίνονται μὲ πολλὴν προθυμίαν, καὶ καταβάλλουσι μὲ χαρὰν, ὅσα ἕκαστος δύναται, διὰ τὴν ταχέειαν ἐκτέλεσιν τῶν φιλογενῶν σκοπῶν των, καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ μέλλον εὐτυχῆ κατάστασιν τοῦ σχολείου των. Δὲν ὑποφέρομεν, μοι ἔλεγον πρότινων ἡμερῶν δύο ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου σεβασμιοὶ Πάτριμοι, δὲν ὑποφέρομεν νὰ βλέπωμεν τὴν Πάτμον, τὴν ποτὲ τόσου περίφημον διὰ τὸ σχολεῖόν της, τὴν σήμερον ἀδιαφοροῦσαν διὰ τὸν φρωτισμὸν μας. Πόσιν χαρὰν ἠσθένθη ἀκούων τοιούτους λόγους ἀπὸ ἱερομένων ζώματα, καὶ βλέπων αὐτοὺς προσπαθοῦντας καὶ κοπιᾶζοντας διὰ νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῶν λαμπρῶν Ἑλλήνων ἀπόγονοι! Ἀφοῦ καὶ τὰ μέλη τοῦ ἱεροῦ τούτου τάγματος ἤρχισαν ἔχει μόνον νὰ μὴν ἀδιαφοροῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζονται τὴν παιδείαν, δὲν εἶναι πλέον εὐχῆς μῆτε νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν, μῆτε νὰ σταματήσωμεν.

Γρηγόριος Ἐλέως Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τίμοι καὶ χρήσιμοι συννοεῖται, Ἐυλογημένοι χριστιανοὶ τῶν κατὰ τὸν Γαλατῶν κοιμένων Ἰερῶν καὶ Σεβασμιῶν τεσσάρων Ἐκκλησιῶν, τόκου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριοτήτος, χεῖρες εἶη ὑμῶν καὶ εὐρήνη παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ δούχη, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Μετὰ χαρὰν τῆς ψυχῆς μας ὑπεβάλλουσαν μανθάνομεν τὸν ἐνθερμον ζήλον, καὶ τὴν ἐξάφροτον φιλοτιμίαν, ὅπου ἔσται ἡ ἐν γένει οἱ κάτοικοι τοῦ Γαλατῶ εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ

*)

Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ Σχολείου, καὶ τὴν πρόβδον τῶν τέκνων σας εἰς τὸ ἐξαίρετον αὐτὸ χρῆμα τῆς παιδείας καὶ τῆς μαθησίας, διὰ τὸ ὅποιον καὶ Σὰς ἠπιχορηγοῦμεν ἀφθόγους τὰς πατρικὰς εὐχὰς, καὶ Σὰς κατασφόρα μὲ τὰς ἐγκάρδιους μᾶς εὐλόγους, καὶ τοὺς προσήκοντας ἐπαίνους, καὶ τὰ ἐγκώμια. Ἐπί δὲ μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον φερόμενοι, ἐφροντίσατε εἰς τὸ νὰ ἐκλέξητε, γνῶμη κοινῇ, καὶ ἔφορον, καὶ ἐπιστάτην τοῦ κοινοῦ ὑμῶν τούτου Σχολείου τὸν τιμιότατον καὶ ἡμέτερον κατὰ πνεῦμα ἡμῶν ἀγαπητὸν κύρ. Ἰωάννην Παλοχρονιάδην, ἐγκρίνοντας καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτοῦ τιμιότητα, ὡς λόγου πολλοῦ ἐγκρατῆ, διάπυρον τρέφοντα ζῆλον περὶ τὴν κοινὴν πρόβδον, καὶ ἐπίδοσιν, καὶ ἠθῶν χρηστότητι, καὶ φρονημάτων εὐσεβεῖα κεκοσμημένον, γράφοντας εὐχόμεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς πατρικῶς, καὶ ἐντελλόμεθα καὶ παρρηγιόλομεν ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως γινώσκοντες τὴν αὐτοῦ τιμιότητα κοινῇ ὑμῶν γνῶμη, καὶ ἡμετέρα Ἐκκλησιαστικῇ συναγωγῇ, ἔφορον καὶ ἐπιστάτην τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, τιμᾶτε, καὶ ἀγαπάτε αὐτόν, καὶ κειθήσθε, καὶ ὑποτάσσασθε, ὅς τις ἔχει νὰ φροντίξῃ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ, καὶ καλῆς οὐσίας, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐταξίας αὐτοῦ, καὶ οὐρυθμίας, καὶ ὑπὲρ τῆς πρόβδου καὶ ἐπίδοσεως τῶν τέκνων ὑμῶν, καὶ ἐνὶ λόγῳ, κατὰ τὸν ἀνόνη αὐτοῦ ζῆλον, ἔχει νὰ προνοῇ ὑπὲρ πάντων τῶν συντεινόντων πρὸς ὠφέλειαν, καὶ εὐκλειαν ὑμῶν, καὶ τῆς Σχολῆς ταύτης. Διὸ ποιεῖσατε πρᾶθῦμως, καὶ αὐτοθύτως, ὡς Ἐκκλησιαστικῶς ὑμῶν γράφοντας παρακαλούμεθα, καὶ μὴ ἄλλως εἰς ἀποφάσεως, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, καὶ τὸ ὑπάρου ἔλεος, εἴη μὲνὲ πάντων ὑμῶν.

καὶ. Ἐν μηνὶ Ἰαννουαρίου Ἰουλιανῶος ἡ.

Φιλογενεῖς ἀγαπητοῦ μου Ὁμογενεῖς!

Πολλὰ καὶ διάφορα βιβλία, τόσο μεταφράσεις καθὰς καὶ συνθέματα ἴδια, τῆς πρᾶκτικῆς Ἀριθμητικῆς ἐξεδόθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· μὲ ὅλου τούτου καὶ διὰ ταύτης εἰδοποιεῖσθε πάλιν καὶ ἕτερον τοιοῦτου. Ὁ σκοπός μου, ἀγαπητοῦ μου Ὁμογενεῖς! δὲν ἀποβλέπει τοῦ ν' αὐξήσω τὰ ἀριθμητικὰ συγγράμματα τοῦ πωθητοῦ μου Γένους ἀπλῶς μὲ ἐν περισσώτερον, ἀλλὰ ν' ἀναπληρώσω τὴν ἄλλειψιν τῶν μέχρι

τούτου ἐκδοθέντων δι' ἐνὸς τοιοῦτου, οἷον ὑπόσχεται νὰ ἦναι τὸ παρ' ἐμοῦ ἐκδιδόμενον. Διότι ἀφ' οὗ χρόνους ἱκανοὺς ἐγυμνάσθην κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος, καὶ πολλοὶ φίλοι μου φιλογενεῖς παρεκίνησάν με διὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ἴδον ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι βιβλίον Ἀριθμητικῆς πλήρες, ὅσον τὸ δυνατὸν, καὶ ὅλους τοὺς ἀναγκαίους τρόπους τοῦ λογαριάζειν, καὶ μάλικα δι' ἐμπόρους, εἰς τῶν ὁποίων τὸ ἐπάγγελμα ἐνασχολοῦνται οἱ πλείστοι τῶν ἡμετέρων, καὶ διατρέπουσι διὰ τὰς ἐμπορικὰς γνώσεις, τὰς συντεινούσας πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἐμπορίου.

Ὅτι δὲ τὸ παρ' ἐμοῦ ἐκδιδόμενον βιβλίον εἶναι πάντα πλήρες δὲν λέγω, πλήρες ἐρον ὁμως τολμῶ εἰπεῖν ὅλων τῶν μέχρι τούτου ἐκδοθέντων, ἅτινα πραγματεύονται τὰ περὶ ἐμπορίου· διότι ἀνέγνωσα αὐτὰ, ἐσημείωσα τὰς ἑλλείψεις, καὶ εὐθύνας αὐτὰς ἄλλας μὲν ἐρανισθεῖς παρὰ Συγγραφέων περιελέπτων νεωτέρων, καὶ ἄλλας ὀδηγηθεῖς ἀπὸ τῆς πολυχροίου μου ἰδίας πράξεως. Ἐσημείωσα εἰς τὸ βιβλίον τούτο, ἐκτὸς τῆς Θεμελιώδους καὶ εὐμεθόδου προοδηγίας, τοὺς ἀναγκαίους, κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον, τρόπους τοῦ λογαριάζειν μὲ συντομίαν· ἐνασχολοῦμαι δὲ διεξωδικώτερον περὶ τῆς Ἀλύσου, καὶ καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ εἶδη πληρέστερον τῶν ἄλλων. Ἐνὶ λόγῳ ἐλπίζω νὰ εὐχαρισήσω τοὺς φιλογενεῖς Ὁμογενεῖς μου, ὡς διὰ τούτου ν' ἀπολαύσω καὶ τὴν ἀγάπην των διὰ πάντοτε, ἵνα καὶ ἀκολούθως ἐνασχολῶμαι περὶ τοιούτων ἀξιολόγων πραγμάτων.

Προσκαιλοῦνται λοιπὸν ὅλοι οἱ φιλογενεῖς καὶ φιλόκαλοι, ἵνα δείξωσι τὴν συνήθη τῶν γενναιότητα μὲ συνδρομὴν ἀδρανὴ πρὸς ἔκδοσιν αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, τὸ ὅποιον ἔτοιμον ὄν πλέον, θέλει δοθῆ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὰ Πισυήριμα· ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος εὐχαριεῖται νὰ ἔχη ὅποιονδήποτε βιβλίον, ἐκτὸς

τῆς ἀξιολόγου ἕλης του, καὶ τύπου οἴρατον καθὰς καὶ χάρτην, δὲν παρέβλεψα καὶ τοῦτο, καίτοι πολυέξοδα τὰ τοιαῦτα. Τὸ σχῆμα ἔσται ὄγδοον μέγα εἰς Τόμους δύο περίπου ἑξακοσίων σελίδων, καὶ με δέσιμον ἀπλοῦν.

Ἡ τιμὴ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου διορίζεται διὰ μὲν τοὺς Συνδρομητὰς εἰς τὰ τῆς Πατρίδος μέρη ἀνεξόδοι ἕως ἐκεῖ, Τρόσια δέκα με δέσιμον ἀπλοῦν· διὰ δὲ τοὺς ἐνταῦθα Φιορίνια τρία εἰς Εἰκοσάρια ἀνά τρία τὸ ἐν Φιορίνι, ὅταν λάβωσι τὸ βιβλίον. Καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς Συνδρομητὰς, εἴτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν Καισαροβασιλικὴν ἐπικράτειαν, καθὰς καὶ εἰς ἑτέρας, διορίζεται ἰσούτως Φιορίνια τρία ἄργυρᾶ ὡς ἀνωτέρω.

Ὁ Κατάλογος τῶν φιλογενῶν Συνδρομητῶν προσεθίσεται ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου, διὸ παρακαλοῦνται νὰ σέλωσιν ὅσον τάχιστα τὰ τίμια ὀνόματά των· οἱ δὲ ἀκόλουθοι φιλογενεῖς Συμπατριῶται παρακαλοῦνται νὰ ἐπισκεψώσιν διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν φιλογενῶν Συνδρομητῶν.

Ἐν Βιέννῃ τῇ 4. Ἀπριλλίου 1820.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΔΟΥΚΑ,

ἐκ Βιαιτίσης.